

152. Torstaina 27 päivänä marraskuuta 1997

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely

- 1) Hallituksen esitys laiksi työtuomiois-
tuimesta annetun lain muuttamisesta 5140

Hallituksen esitys 130/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 14/1997 vp

- 2) Hallituksen esitys laiksi ortodoksis-
ta kirkkokunnasta annetun lain muuttami-
sesta ”

Hallituksen esitys 34/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 22/1997 vp

- 3) Hallituksen esitys laeiksi kuluttajan-
suojalain ja kuluttajansuojasta kiinteistön-
välityksessä annetun lain 8 §:n muuttami-
sesta 5142

Hallituksen esitys 181/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 29/1997 vp

- 4) Hallituksen esitys laiksi Postipankki
Oy:stä annetun lain 3 §:n muuttamisesta ”

Hallituksen esitys 193/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 30/1997 vp

Ensimmäinen käsittely

- 5) Hallituksen esitys laiksi rikoslain 29
luvun 1 §:n muuttamisesta 5143

Hallituksen esitys 16/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 16/1997 vp

- 6) Hallituksen esitys valtion lyhyiden
palvelussuhteiden eläketurvaa koskevaksi
lainsäädännöksi 5144

Hallituksen esitys 219/1997 vp
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö
24/1997 vp

- 7) Hallituksen esitys laeiksi sairausva-
kuutuslain ja eräiden siihen liittyvien la-
kien muuttamisesta ”

Hallituksen esitys 175/1997 vp
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö
25/1997 vp
Lakialoite 57/1996 vp, 64, 107/1997 vp
Toivomusaloite 268, 282/1995 vp, 201/
1996 vp, 261/1997 vp

- 8) Hallituksen esitys laiksi vakuutustar-
kastuksen kustantamisesta annetun lain
1 §:n muuttamisesta 5150

Hallituksen esitys 151, 224/1997 vp
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö
26/1997 vp

Lähetekeskustelu

- 9) Lakialoite laiksi lukioiden ja amma-
tillisten oppilaitosten opiskelijoiden kou-
lumatkatuesta annetun lain muuttamisesta ”

Lakialoite 119/1997 vp (Tytti Isohookana-
Asunmaa /kesk ym.)

- 10) Lakialoite laiksi taiteilijaprofessorin
viroista ja valtion taiteilija-apurahoista
annetun lain muuttamisesta 5153

Lakialoite 122/1997 vp (Reino Laine /vas
ym.)

Mietintöjen pöydällepano

11) Hallituksen esitys laiksi ulkomaa-
laisrekisteristä 5159

Hallituksen esitys 206/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 23/1997 vp

12) Hallituksen esitys laeiksi työttö-
myysvakuutusmaksusta vuonna 1998,
vuodelta 1998 perittävästä palkansaajan
työttömyysvakuutusmaksusta ja työttö-
myyskassalain 25 ja 30 §:n väliaikaisesta
muuttamisesta ”

Hallituksen esitys 150/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö
27/1997 vp

13) Hallituksen esitys kiinteistörahasto-
laiksi 5160

Hallituksen esitys 77/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 31/1997 vp

14) Hallituksen esitys kirjanpitolain
laeiksi osakeyhtiölain 11 ja 12 luvun ja
osuuskuntalain 79 c §:n muuttamisesta ... ”

Hallituksen esitys 173/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 32/1997 vp
Lakialoite 39/1997 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi toi-
nen varapuhemies Törnqvist sekä edustajat Aho,
Alho, Andersson C., Antvuori, Aura, Biaudet,
Elo, Halonen, Itälä, Jansson, Juurola, Kalliomä-
ki, Kanerva S., Kankaanniemi, Kantalainen,
Kempainen, Kuisma, Leppänen P., Lindén,
Malm, Manninen, Markkula-Kivisilta, Metsä-
mäki, Myllyniemi, Nikula, Norrback, Olin, Pieti-
käinen S., Pohjola M., Polvi, Rantanen, Raura-
mo, Rehula, Saapunki, Saari, Sasi, Tahvanainen,
Tennilä, Tiilikainen, Tiuri, Tulonen, Vartiainen
ja Veteläinen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edusta-
jat Alho, Kuisma, Rauramo ja Tennilä.

Ilmoitusasiat:**Lomanpyynnöt**

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tämä päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat
Elo, Kalliomäki, Malm, Metsämäki, Rantanen
ja Sasi sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat
Antvuori, Itälä, Juurola, Kantalainen, S. Pieti-
käinen, Tennilä, Tulonen ja Vartiainen sekä
tämä ja huomista päivästä virkatehtävien
vuoksi edustajat Jansson, S. Kanerva ja Kemp-
painen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Bi-
audet, Markkula-Kivisilta, Tahvanainen ja Vete-
läinen.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:**1) Hallituksen esitys laiksi työtuomioistuimesta
annetun lain muuttamisesta**

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 130/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 14/1997 vp

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty
lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan
päättäneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

**2) Hallituksen esitys laiksi ortodoksisesta kirkko-
kunnasta annetun lain muuttamisesta**

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 34/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 22/1997 vp

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty
lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Vä i s t ö : Arvoisa puhemies! Kolman-
teen käsittelyyn on ehtinyt hallituksen esitys laik-
si ortodoksisen kirkkokunnan uudistamisesta,
johon liittyy myös seurakuntien palvelussuhtei-

ta, ojennusmenettelyä ja seurakuntavaltuuston vaalittavan uudistamista koskevia muutoksia. Hallintovaliokunnassa lakiehdotuksen käsittely sujui kaikinensa hyvässä yhteisymmärryksessä. Tehdyt muutokset pohjautuivat paljolti perustuslakivaliokunnan lausuntoon, koska katsoimme, että pitäisi pyrkiä siihen, että ei syntyisi ristiriitaa perustuslain kanssa kuitenkin kunnioittaen ortodoksisen kirkon perinnettä ja opin sisältöä. Muutoksia tehtäessä olimme yhteydessä lain valmistelleeseen ministeriöön sekä myös ortodoksiseen kirkkoon ja etenimme näiltäkin osin yhteisymmärryksessä. Lähtökohtanahan tällä lakiehdotuksella on ollut ortodoksisen kirkkokunnan kirkolliskokouksen esitys ja tämän lähtökohdan otimme huomioon.

Yleensäkin on todettava, että tämän laatuisten hallituksen esitysten ja lainsäädännön toteuttaminen tulee mielestäni toteuttaa hyvässä yhteisymmärryksessä sitä koskevan tahon kanssa. Jatkotoiveena hallintovaliokunnan käsittelyssä tuli esille se, että lainsäädännön tarkistaminen ja ajan tasalle saattaminen olisi kokonaisuudessaankin paikallaan, ja tätä evästystä valiokunta toivoi tuotavan tämän lain käsittelyn yhteydessä esille.

Ortodoksisen kirkkokunnan osaltahan lain 1 luvun 1 §:n mukaan todetaan, että Suomen ortodoksinen kirkkokunta perustuu Raamatun, perimätiedon, ortodoksisen itämaisen katolisen ja apostolisen kirkon dogmien, kanonien ja muiden kirkollisten sääntöjen varaan ja sillä on kanoninen yhteys ekumeeniseen patriarkan istuimeen ja se muodostaa siis Suomen valtakunnan alueella toimivan arkkipiispakunnan. Voidaankin todeta, että kanoninen oikeus liittyy kiinteästi ortodoksisen kirkkokunnan opilliseen perintöön ja ortodoksinen kirkkokunta on osa maailmanlaajuisista yhteisöä, jonka säännöksiä kanonit ovat.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta katsoi, että kaikinensa hallituksen esitys ja siihen liittyvä ortodoksisen kirkollislain uudistaminen on perusteltu ja, että tämä on syytä saada mahdollisimman pian voimaan.

Ed. H u u h t a n e n : Arvoisa puhemies! Kun tämä hallituksen esitys koskee erityisesti omaa kirkkokuntaani, käytän tässä kolmannessa käsittelyssä aivan lyhyen puheenvuoron. Ensinnäkin haluan kiittää hallintovaliokuntaa ja sen puheenjohtajaa kärsivällisestä työstä. Lopputulos on monessa suhteessa varsin hyvä.

On kuitenkin todettava, että mietintö poikkeaa jossain määrin hallituksen alkuperäisestä

esityksestä, ja mielestäni valiokunta on oikeastaan yhdessä kappaleessa kiteyttänyt sen ongelman, joka tässä on ollut ja johon valiokunnan puheenjohtaja edellä jo viittasi. Luen lyhyen lainauksen tästä kappaleesta: ”Yleisesti voidaan todeta, että valiokunnan näkökulmasta jossakin määrin ongelmallinen on ollut kysymys kanonisen oikeuden suhteesta suomalaiseen oikeusjärjestykseen. Pohdittaessa tätä kysymystä peruslähdekohtana on ollut, ettei ortodoksista kirkkokuntaa koskevan lainsäädännön, siltäkään osin kuin se nojautuu kanoneihin, tulisi olla ristiriidassa perustuslain tai Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten kanssa.”

On luonnollisesti selvää, että tehtävä ei ole ollut kaikkein helpoimpia, kun mietitään vuosituhantista perinnettä ja Suomen maallista hallintointia ja myös Suomea sitovia kansainvälisiä sopimuksia, kun kaikkia näitä asioita yhdessä tarkastellaan. Mutta kun mietintö on saatu yhdessä kirkkomme kanssa sovittua ja, näin olen ymmärtänyt, myös kirkko täysin tähän yhtyy, voi lopputulosta pitää hyvänä.

En aio käsitellä tätä asiaa sen syvällisemmin, vain yhteen voiko sanoa maalliseen seikkaan myös kiinnitän huomiota. Valiokunta on kirkkokunnan palveluksessa olevan henkilöstön eläkejärjestelmät nostanut myös esille ja toivoo niiden kehittämistä. Tässä mielessä kirkon parissa työskentelevien suomalaisten toivoisin tulevan samaan asemaan kuin toisessa kansankirkossa ja laajemmin koko meidän eläkejärjestelmässämme.

Viellä kerran parhaat kiitokset tästä hyvästä työstä.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Huuhtanen oikeastaan sanoi sen, mitä ajattelin sanoa. Kun on itse sellaiselta seudulta, jolla on tätä toista uskoa hyvin vahvastikin olemassa, niin täytyy vain — toivottavasti tämä ei mene ylisanoiksi — sanoa se, että kyllä sivistystaso Suomessa näissä uskonnollisissa asioissa on todella korkea. Se tapa, jolla tätä asiaa on käsitelty, ansaitsee kyllä kaiken kunnioituksen, ja on pakko todeta ihan pöytäkirjaa varten evankelisluterilaiselta puolelta, että on hienoa, että Suomessa voidaan käsitellä uskontoasioita niin sivistyneellä tavalla kuin tässä on ollut kysymys. Kun ed. Huuhtanen antoi tämän pikku varauksen puheenvuorossaan, se, jos oikein ymmärsin, on niin pieni, että se ei oikeastaan ansaitsisi tämän pitempää selittämistä. Valiokunnan työ on ollut todella upeata tässä asiassa.

Ed. Filatov: Arvoisa puhemies! Minä myös puolestani haluaisin kiittää valiokuntaa hyvästä työskentelystä, mutta sen sijaan haluaisin kyllä esittää hieman kritiikkiä opetusministeriölle lain valmistelusta. — Hallintovaliokunta joutui tekemään paljon sellaisia pieniä ihan stilistisiä muutoksia, mutta lakiin liittyy myös yksi iso periaatteellinen kysymys, jossa muutosta valiokunnan kautta tuli. Kysymys oli valitusmenettelystä. Aikaisemmin ortodoksisen kirkon sisäisistä päätöksistä silloin, kun on pappien virkasioista ollut kyse, on voitu valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Opetusministeriöstä ja hallituksesta ulos tulleesta lakiesityksestä tämä valitusmenettely puuttui. Perustuslakivaliokunta puuttui siihen ja aivan oikein hallintovaliokunta palautti tämän valitusoikeuden.

Mielestäni ortodoksisen kirkon pitää kunnioittaa omia perinteitään eikä siellä voi olla asiantuntemusta meidän perustuslakimme vaatimuksiin ja asettamiin tehtäviin. Mielestäni tämä ristiriita olisi pitänyt pystyä hoitamaan jo lain valmistelussa, koska kyse on ihmisoikeuksista ja ihmisten tasa-arvaisuudesta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Hallituksen esitys laeiksi kuluttajansuojalain ja kuluttajansuojasta kiinteistönvälityksessä annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 181/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 29/1997 vp

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Hallituksen esitys laiksi Postipankki Oy:stä annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 193/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 30/1997 vp

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. S m e d s : Arvoisa puhemies! Haluaisin tässä kolmannen käsittelyn yhteydessä lyhyesti vielä todeta erään mielestäni keskeisen yksityiskohdan Postipankki-laista, joka kyllä helposti jää nyt muodostettavan holdingyhtiömallin taakse. Kyse on nimittäin omistusrajoituksista. Postipankkiahan koskee omistusrajoitus niin, että 51 prosenttia osakekannasta on aina oltava valtion hallussa. Tämä tilanne ei ole muuttumassa. Sen sijaan muutoksia tulee investointipankkitoiminnon suhteen. Investointipankkitoiminto irrotetaan Postipankki-konsernista mahdollisesti perustettavaksi omaksi osakeyhtiökseen, mistä johtuen investointipankkitoiminto ei jatkossa nauti omistusrajoitussuojaa.

Muutos on mielestäni sikälikin merkittävä, että investointipankkitoiminto on kasvavaa liiketoiminta-alaa ja voisi Postipankki-konsernia tukea, mutta nyt tehtävillä muutoksilla investointipankkitoiminta voidaan siis jatkossa mahdollisesti myydä, yksityistää, ilman että eduskunta antaa asiaan erillistä suostumusta. Samoin käy myös Suomen Vientiluotto Oy:n kohdalla, koska sen yhtiöjärjestyksessä oleva omistusrajoituspykälä muutetaan.

Tämän, arvoisa puhemies, halusin todeta eduskunnan pöytäkirjaan, vaikka asia kyllä aika hyvin käy valiokunnan yksimielisestä mietinnöstäkin esille.

Ed. L u h t a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Smes otti valiokunnan mietinnöstä tärkeän asian esille. Minä puolestani haluaisin ottaa mietinnöstä toisen mielestäni hyvin tärkeän asian esille.

Yleensä on näin, että kun johonkin organisaatioon tehdään muutoksia, silloin on myös taipumus vähentää kansanvaltaisen elementin säilymistä tai muuttaa sitä niin, että sillä ei ole juurikaan merkitystä. Postipankilla on nykyisin organisaatiossaan myöskin hallintoneuvosto. Valiokunta esittää edelleen tärkeänä näkökohta-

na sitä, että tämä kansanvaltainen elementti säilyy Postipankin hallinnossa edelleen.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Luhtanen käytti sen puheenvuoron, joka minun tarkoitukseni oli käyttää, eli siis se kansanvaltainen elementti, josta hän tässä puhui, on minusta aivan olennainen. Kun Suomessa pankkijärjestelmässä on kadotettu nyt sanoisinko yksi luottamusmiessukupolvi, tässä mielessä ed. Luhtasen puheenvuoro oli mitä tärkein. Minusta sitä ei pitäisi unohtaa nyt tämänkään lain yhteydessä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Hallituksen esitys laiksi rikoslain 29 luvun 1 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 16/1997 vp
Lakivaliokunnan mietintö 16/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 16.

Keskustelu:

Ed. A i t t o n i e m i : Arvoisa puhemies! Yrittäen muotoilla sanani niin, että en veisi sanoja ed. Kekkonen suusta, ettei hänelle kävisi kolmatta kertaa tämän istunnon aikana samalla tavalla. Se on jo huonoa tuuria.

Rouva puhemies! Rikoslain 29 luvun 1 §:n muutoksella veropetoksen toteutumisen alarajaa jossain määrin alennetaan, toisin sanoen ramma alennetaan. Tarkoituksena on se, että kun pikkunäppärillä harmailla markkinoilla yhteiskunta menettää paljon verotuloja, päästäisiin tämän tilanteen herraksi. Toisin sanoen muutos merkitsee sitä, että esimerkiksi veroilmoituksen jättämisen laiminlyönti oli aikaisemmin rangaistavaa vasta siinä vaiheessa, kun siitä oli huomautettu eikä kyseinen verovelvollinen huomautuksesta huolimatta veroilmoitustaan tehnyt, silloin tämä asia meni osittain rikollisen toiminnan piiriin.

On varmasti ihan hyvä asia kiristää yhteiskunnan ootetta sellaisista verovelvollisista, jotka eivät halua toimia yhteiskunnan antamien normien mukaan. Vaikka olen ollut itsekin lakivaliokunnassa ja yksimielisesti olemme päättäneet tästä asiasta, sielläkin on tullut kyllä esille se, että tämän pykälän ja lain toimivuus saattaa olla varsin heikko. Nimittäin jotta siitä muodostuisi veropetos, ilmoituksen laiminlyömiseen täytyy sisältyä myöskin tahallisuus siitä, että henkilö välttää veron. Verotuksen välttämisen toteennäyttämisen on äärettömän vaikea asia. Tiedän sen jo aikanaan ammatillisista syistä. Siinä voidaan lyödä monenlaista mutkaa. Toisin sanoen siitä huolimatta, vaikka jätetään veroon vaikuttava ilmoitus tekemättä, on se sitten veroilmoitus tai moni muu yrittäjien puolelta annettava ilmoitus, hyvin harvoissa tapauksissa syyttäjä pystyy näyttämään veron välttämisen tahallisuuden. Näin ollen silloin jäädään pelkästään niin kuin aikaisemminkin hallinnollisten sanktioiden puolelle, toisin sanoen puhutaan veronlisäyksistä ja tällaisista. Asiasta ei saada rikosjuttua, koska yleinenkin harkinta lähtee siitä, että jos asia on kiikun kaakun, on näyttöä olemassa tai ei juuri ole, silloin se katsotaan syylliseksi epäillyn hyödyksi, toisin sanoen katsotaan, että veronvälttämistarkoitusta ei ole näytetty toteen.

Rouva puhemies! Ihan lopuksi yksi asia vielä, joka ei valiokunnassa tullut tietysti esille, on veroilmoitusten osalta valmiiksi täytettyjen esilmoitusten lähettäminen verottajan taholta. Kun se lähetetään verovelvolliselle, hän siihen vastaa tai ei vastaa. Minä uskon, että kun nyt ollaan siirtymässä uuteen verotusmuotoon siltä osin, että lähetetään esitäytetty veroilmoitus, ja jos verovelvollinen hyväksyy sen, siihen ei tarvitse reagoida, tämä tulee jossain määrin vaikuttamaan tämän lain tulkintaan. Olen varma siitä, että ainakin seuraavan eduskunnan aikana, silloin kun Ahon hallitus on maassa jälleen voimissaan ja vallassa, tämä asia ehkä saatetaan siinä vaiheessa korjata. Kyllähän tällaisia lainsäädännöllisiä virheitä ja ongelmia on aina ollut. Niitähän korjaillaan sen mukaan kuin on tarvetta.

Ed. Alho merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Arvoisa puhemies! Yhdyn ed. Aittoniemen sanoihin, että on hyvä, että tämä uudistetaan, vaikka hänellä tuntuu dubioita olevan tämän toimivuudesta tai siitä, että tätä

ruvettaisiin entistä laajemmin soveltamaan. Minusta on erinomaisen hyvä, että myös täällä sa-
nottaisiinko valkokaulusrikollisuudessa, jota ve-
ropetos puhtaimmillaan on, tapahtuu kiristystä,
niin kuin yleinen kriminologinen ilmapiiri tällä
hetkellä maassa on. Esimerkiksi väkivalta- ja
seksuaalirikoksissa rangaistuksia tullaan koven-
tamaan. Tässä nyt ei välttämättä ole kovennettu,
mutta on monipuolistettu mahdollisuuksia saa-
da veropetkuttajat kiinni.

Minusta hyvin paljon tässä yhteiskunnassa
arvostellaan toimeentulotuen ja työttömyyskor-
vauksien väärinkäyttäjiä. Ne ovat kuitenkin ai-
kalailla pieniä rahoja verrattuna siihen, mitä
ehkä ihan muutama veropetoksen tekijä aiheut-
taa valtiolle saamatta jäänyttä tuloa. Kukaan
meistä ei veroa rakasta, mutta se on kuitenkin
valtion tärkein tulonlähde.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julis-
tetaan päättyneeksi.

6) Hallituksen esitys valtion lyhyiden palvelussuh- teiden eläketurvaa koskevaksi lainsäädännöksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 219/1997 vp
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö 24/1997
vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaa-
li- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 24.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely juliste-
taan päättyneeksi.

7) Hallituksen esitys laeiksi sairausvakuutuslain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 175/1997 vp
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö 25/1997
vp
Lakialoite 57/1996 vp, 64, 107/1997 vp
Toivomusaloite 268, 282/1995 vp, 201/1996 vp,
261/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaa-
li- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö n:o 25.

Keskustelu:

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Halli-
tuksen esitys sairausvakuutuslain ja eräiden sii-
hen liittyvien lakien muuttamisesta merkitsee
osin myönteistä muutosta lääkkeiden korvaus-
ten määräytymisperusteisiin. Niiltä osin, kun
uudistus selkeyttää nykykäytäntöä, se on kannat-
ettava.

En tietenkään ole asiantuntija, mutta mieles-
täni ja valitettavasti hallituksen esityksessä on
myös kansalaisten kannalta kielteisiä muutoksia
nykyiseen korvauskäytäntöön. Merkittävä hei-
kennys tapahtuu mielestäni keuhkosairauksia ja
varsinkin astmaa sairastavia tai siihen sairastu-
vien kohdalla.

Suomessa on tällä hetkellä noin neljännesmil-
joona astmaa sairastavaa henkilöä. Näistä noin
160 000 käyttää päivittäin astmalääkkeitä, joista
Kela korvaa 75 prosenttia sairauden kestänyt yli
puoli vuotta. Nyt käsittelyssä olevassa lakiesi-
tyksessä ehdotetaan, että uudet lääkkeet otetta-
isiin erityiskorvausryhmiin vasta, kun ne ovat ol-
leet kaksi vuotta 50 prosentin korvausluokassa.

Tämä uudistus on astmaatikoiden todella ma-
sentavaa kuultavaa, sillä astmalääkkeet ovat
varsin kalliita. Toisaalta tutkimuksissa on kiis-
tattua havaittu, että riittävän varhaisessa vaihees-
sa aloitettu oikea lääkitys voi jo noin kahden
vuoden kuluessa korjata potilaan tilannetta niin,
että hän ei tarvitse enää yhtä paljon lääkitystä tai
sen tarve poistuu kokonaan.

Hallituksen esittämä ja sosiaali- ja terveystie-
teiden valtiokunnan ilman vastalauseita hyväksymä la-
kiesitys on mielestäni selvässä ristiriidassa tehok-
kaan ja oikea-aikaisesti aloitetun astman lääke-
hoidon periaatteen kanssa. Pelättävissä on, että
riittävää ja asianmukaista lääkitystä lykätään
uuden lain mukanaan tuoman korvauskäytän-
tön muutoksen takia. Sen seurauksena saattavat
astman hoidon nykyiset noin 2,5 miljardin mar-
kan kustannukset jopa nousta.

Uusien, tehokkaiksi havaittujen sisäänhengit-
tävien kortisoni- ja keuhkoputkia laajentavien
lääkkeiden ansiosta olisi muutaman vuoden ku-
luessa saattanut tapahtua jopa alenevaa kehitys-
tä. Tämän takia en voi yhtyä sosiaali- ja terveystie-
teiden valtiokunnan myönteiseen kantaan hallituk-
sen esitystä kohtaan.

Arvoisa puhemies! Olisin toivonut myös, että
sellaisia sairauksia sairastavien asemaa, joiden
lääkitys maksaa jopa 10 000—20 000 markkaa
kuukaudessa, olisi parannettu. Laki ei sitä kui-
tenkaan käytännössä mielestäni tee. Samoin lais-

ta puuttuu edelleen vuosikausia odotettu ja lupailtu sekä eri toimikunnissa pyöritelty keliakiaa sairastavien erikoisruokavalion saaminen sairasvakuutuksen piiriin.

Keliakikoille aiheutuu sairaudesta johtuvia ylimääräisiä ruokakuluja keskimäärin 500—600 markkaa kuukaudessa. Kyse on pitkäaikaisesta sairaudesta, joka on mahdollista pitää kurissa vain gluteenittomalla ruokavaliolla, ja se maksaa.

Nykyinen käytäntö, jossa keliakikon on mahdollista saada taloudellista tukea vammaistukien kautta, on huono ratkaisu. Keliakia ei ole vammaisuutta, vaan normaali sairaus. Käsitykseni mukaan — täällä on asiantuntijoita, esimerkiksi ed. Huuhtanen — tämän sairauden hoito tulisi korvata Kelan kautta kuten muidenkin sairauksien huolimatta siitä, että hoitona on lähinnä erityisruokavalion noudattaminen. Vain näin menetellen poistuisi myös keliakikkujen välinen eriarvoisuus asuinpaikkakuntansa takia, sillä kunnat suhtautuvat keliakikkujen vammaistukianomuksiin varsin kirjavasti.

Arvoisa puhemies! Olisin tietysti toivonut, että asianomainen valiokunta olisi ottanut huomioon ed. Lahtelan toivomusaloitteen 261, jossa tätä asiaa on myös käsitelty.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. H u u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Vistbacka oikeastaan provosoi käyttämään tämän vastauspuheenvuoron, haluaisin oikaista arvion, jonka hän puheessaan esitti. Ruokavalion ja lääkkeitten käsitteleminen samana asiana on hankala Kelan korvauskäytännön mukaisesti, ja ilmeisesti juuri tästä syystä on jouduttu keliakiapotilaiden tukea käsittelemään vammaislain mukaisesti.

On vielä ratkaisematta, mikä on paras tapa, mutta haluan vain korostaa sitä, että erityisruokavalio ei ole sellaista lääkehoitoa, jota voitaisiin käsitellä lääkekorvauksen piirissä.

Ed. P e r h o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puuttuisin samaan asiaan kuin ed. Jorma Huuhtanen vastauspuheenvuorossaan.

Valiokunta keskusteli keliakiapotilaiden tilanteesta, ja todettiin nimenomaan se, että keliakiapotilaiden tarvitseman erikoisruokavalion kustannuksethan on tarkoitettu korvattavaksi

vammaispalvelulain nojalla. Vammaispalveluja ja -etuuksia pohtinut työryhmä, jonka mietinnön pohjalta jatkotoimenpiteisiin ei vielä ole ryhdytty, oli se elin, jossa tätä asiaa olisi pitänyt pohtia. Valiokunnassa todettiin, että asia ei ole kunnossa eikä kohdallaan, ja päätimme, että lähestymme erikseen sosiaali- ja terveysministeriötä ensinnäkin kuullaksemme, miten tämän asian hoitaminen edistyy, ja tuodaksemme omat näkemyksemme tältä osin esille.

Ed. P u i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Osa vastauspuheenvuoroni sisällöstä on jo kerrottukin. Se koskee keliakiaa siltä osin, että, kuten ed. Perho kertoi, harkitsimme kyllä vakavasti, kuuluuko se tämän lain yhteydessä käsiteltäviin asioihin. Mutta totesimme, että se on lähempänä vammaistyöryhmän alaa, jossa sitä onkin käsitelty.

Ongelma vain on se, että itse asiassa keliakiaa sairastavat itse ovat ilmoittaneet, että he eivät myöskään ole vammaisia. Kunhan he vain saavat oikean ravinnon, he ovat fyysisesti terveitä siltä osin.

Ongelmana on myös se, että parhaiten pystyttäisiin auttamaan näitä henkilöitä, koska suuri osa näistä tuotteista tuodaan ulkomailta, mikäli voitaisiin saada tuontiin ja tulleeihin helpotusta. Silloin he kykenisivät ostamaan saman hintaista ruokaa kuin me muutkin ja pärjäisivät sillä. Voi olla, että ed. Hämäläinen, jolla on omakohtaista kokemusta, on eri mieltä. Hän pyörittelee päätään siihen suuntaan.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Yhä uusia lääkkeitä tulee ja esitetty tapa, johon täällä viitattiin, että niiden käytöstä Suomessa pitäisi olla lääketieteellisesti varsin pitkä kokemus, ennen kuin ne pääsevät Kela-korvauksen piiriin, on mielestäni lääketieteellisesti arvioiden kyseenalaista.

Ensinnäkin, ennen kuin lääke pääsee rekisteröidyksi, jo sitä edeltää hyvin pitkä kliininen tutkimus ja tarkastelu, jolloin sen vaikutus ja vaikuttavuus tulee selvitettyksi. Sehän on ollut kaikkien lääkkeiden kohdalla jatkuvasti käytäntö. Ikään kuin taloudellisista syistä tarvittu aika, ennen kuin lääke pääsee korvauksen piiriin, ei voi olla perusteltua.

Erikseen on ongelmasta se, että uudet lääkkeet kaiken kaikkiaan ovat hyvin kalliita ja siihen liittyy tämä erityispiirre. Alzheimer tauti, johon myös ihan kuka tahansa voi sairastua varsin varhaisellakin iällä, on kielteisellä tavalla hyvä esi-

merkki tässä. Alzheimerlääkitystähän ei olla hyväksymässä, koska sen kuukausikustannukset ovat noin 1 000 markan luokkaa. Kuitenkin potilaan pitäminen hoitolaitoksessa maksaa jo yhden päivän aikana usein tuon 1 000 markkaa.

Arvoisa puhemies! Tulee siis lääkkeitä yhä ongelmallisempien sairauksien hoitoon. Niiden hinta on hyvin korkea johtuen siitä, että niiden kehityskustannukset ovat aina vain kalliimpia.

Mutta sitten astmalääkitykseen, mihin täällä aikaisemmin ed. Vistbacka viittasi. Edellisen hallituksen aikana pudotettiin korvattavuutta 80 prosentista 75:een, ja käytännön elämä on valitettavasti sen suuntainen, että monet astmapotilaat säästävät lääkkeen käyttöä. Se johtaa sitten hoitojaksoihin esimerkiksi sairaalassa, koska niin sanottu status astmaticus on tullut päälle ja se joudutaan sitten akuutilla tehohoidolla laukaamaan.

Sitten edelleen keliakiaongelma on mielestäni varsin tärkeä. Siitä on tehty tässä talossa useitakin lakialoitteita useiden eduskuntakausien aikana. Mutta oleellista mielestäni lääketieteellisesti asiaa tarkastellen on se, että viljaproteiinit ovat syy siihen, että ohutsuolen pinnalla ja limakalvossa syntyy tulehdus, joka johtaa kroonistuneeseen tulehdustilaan, joka sitten tuhoaa ohutsuolen nukkapinnan ja aiheuttaa nimenomaan tilanteen, jossa ohutsuolessa ei tapahdu imeytymistä eikä se enää pysty toimimaan tavalla, jota ihmisen kunnossa pysyminen edellyttää.

Tämä tilanne asettaa asianomaisen toiseen asemaan kuin jos puhumme vammaisista ihmisistä. Eli oikealla ravinnolla on tietyllä tavalla lääkkeen kaltainen merkitys tässä. Oikea ravinto, joka ei sisällä mainittuja proteiineja, on sellainen, joka pitää hänet aivan tavanomaisessa, normaalissa ravitsemustilassa ja vie tämän ongelman pois. Näin ollen kyllä toivoisin, että keliakia-asia olisi voitu jo käsitellä aikaisemmin. Hyvä tietysti, että valiokunta on asiaan paneutunut ja sitä eteenpäin vienyt.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluaisin todeta sen tosiasian, että ne ihmiset, jotka joutuvat käyttämään jatkuvasti lääkkeitä, useimmiten he ovat vanhusväestöä, joutuvat entistä enemmän taloudellisen paineen kohteeksi. Lääkityksen tosiasiallinen hinta nousee huolimatta siitä, että Kela yhä enemmän maksaa korvauksia. Potilaat myös maksavat yhä enemmän lääkkeistä. Yhä useammat lääkevalmistajat ovat korvauksen ulkopuolella täysin jne. Tähän liittyy myös reseptivapaus, ja se on hyvä asia toisaalta. Toisaalta siihen liittyy Kela-korvauksen menettäminen.

Edelleen viittaan siihen, että kun tässäkin talossa ja muuten tupopöydässä mietiskellään ja hallitus omalta osaltaan harkitsee eläkkeellä olevien ihmisten sairausvakuutusmaksun alentamista, niin se tämän päivän tieto, että sitä 1 prosentilla kahden vuoden aikana, siis, arvoisat kansanedustajat, kahden vuoden sisällä 1 prosentin verran ainoastaan alennetaan, ei myöskään tätä näkökulmaa vasten voi olla oikea, koska pitäisi ottaa se 3 prosenttia kokonaan pois, joka edellisen hallituksen aikana tuli. Yksi peruste siihen on juuri kalliiden lääkkeiden ongelma.

Ed. P e r h o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tiisanen otti esille erityiskorvattavuuden kahden vuoden karenssin, jos tätä ilmaisuja voi käyttää. Tämä oli ehkä eniten keskustelua herättänyt asia valiokunnassa. Siksi valiokunta on sisällyttänyt mietintöönsä ponnen, jossa edellytämme, että lääkkeiden erityiskorvattavuutta koskeva käytäntö ja kahden vuoden määräajasta poikkeamismahdollisuus harkitaan terveyden edistämisen kannalta riittävän joustavasti. Tällä olemme halunneet tähdentää sitä, että poikkeusmahdollisuutta käytettäisiin juuri niissä tapauksissa, kun näyttö lääkityksen tehokkuudesta on riittävä ja kun poikkeaminen olisi perusteltua kokonaistaloudellisesti tarkastellen eli esimerkiksi ennalta ehkäisisi tai siirtäisi laitoshoidon joutumista, jolloin se on sekä potilaan kannalta tarkoituksenmukaista että inhimillistä ja kunta- ja kansantalouden kannalta järkevää ja edullista.

Savamaksuasiaan toteaisin sen verran, että varmasti ed. Tiisanenkin on hyvin tietoinen savamaksun 3 pennin historiasta, siitä, miksi eläkeläisten savamaksu on tämän verran korkeampi. Sehän liittyi siihen tilanteeseen, jolloin palkansaajalle tuli työeläkemaksu. Yli 80 000 markkaa ansaitsevan eläkeläisen verotus on jonkin verran kireämpi kuin palkansaajan. Tällä ratkaisulla ero nyt on tarkoitus kuroa umpeen, eli tilanteen näiden ratkaisujen jälkeen, joista nyt on päätetty, pitäisi olla yhdenvertainen.

Ed. Kuisma merkitään läsnä olevaksi.

Ed. H u u h t a n e n : Arvoisa puhemies! Ensimmäkin ed. Tiusaselle, kun hän vielä turvautuu vanhaan kikkaan puhumalla Ahon hallituksen toimenpiteistä. Ed. Tiisanen, teillä on nyt ollut aivan riittävästi aikaa toimia hallituksessa oman

linjanne mukaisesti. Ihmettelen vain, miksi te ette ole muuttaneet tätä ettekä kovin monta muutakaan sosiaali- ja terveysturvaan liittyvää asiaa, kun sitä arvostelitte Ahon hallituksen aikana ja arvostelette edelleenkin. Ihmettelen, miksi te olette hallituksessa, kun edelleenkin tällaisia ihmetteleviä puheenvuoroja käytätte.

Eläkeläisten savamaksusta vain lyhyesti. Ed. Tiusanen, tulen nyt seuraamaan äänestyskäytäytymistänne, kun keskustalta tulee esitys ensi vuodelle 1,5 pennin savamaksun alentamisesta eläkeläisille. Se on todella oikeassa suhteessa eläkeläisiä vastaan tulossa, kun kuulee viime aikojen kehityksen muiden kansalaisryhmien osalta.

Varsinaisesti valiokunnan mietintöön liittyen haluan puuttua vain yhteen asiaan. Mielestäni on hieman huvittavaakin se, että nyt valiokunta pitää hyvänä, että käyttötarkoitukseltaan vakiintumattomat ja hoitokustannuksiltaan merkittävät lääkkeet siirretään jälleen pysyvään sairausvakuutusjärjestelmään. Tästä asiastahan kävimme kovan keskustelun muistaakseni 95 juuri tässä salissa. Silloin voimakkaasti puolustin tätä käytäntöä, joka nyt on tulossa jälleen 99, ja pidin julkisen terveydenhuollon kustannusten piiriin siirtämistä vääränä toimenpiteenä. Nyt valiokunta on tullut ja eduskunnan enemmistö aivan ilmeisesti tulee keskustan kannalle, joka on ollut selkeän sairausvakuutusjärjestelmän puolustamista tässä ja muissakin asioissa.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Herra puhemies! Keliakikkojen ongelma on yllättäen noussut tämän illan aikana esille tavalla, jota harvoin on eduskunnassa kuultu. Keliakikkojen ongelma on vuosien mittaan syntynyt siitä, että heidän sairautensa on sen laatuinen, että sitä ei ensinnäkään juuri tunneta. Toisekseen heitä on ilmeisesti ollut hyvin vaikea tähän mennessä luokitella oikeastaan mihinkään kategoriaan. Heidän asiaansa on vuosien mittaan palloeltu erilaisissa työryhmissä sillä lopputuloksella, että heidän ongelmansa useimmiten on katsottu kuuluvan jonkun muun hoidettavaksi. Aivan niin kuin tässäkin nyt on ehditty jo todeta, mihin kaikkiin paikkoihin tämän ongelman hoitaminen ei kuulu.

Ensinnäkin keliakia on nykytietämyksen mukaan perinnöllinen ja parantumaton sairaus. Siihen ei ole mitään lääkettä, mutta sairaus pysyy oireettomana erinomaisen tarkalla dieetillä. Tarkka dieetti tarkoittaa sitä, että asianomainen ei voi lainkaan syödä tavanomaisia kotimaisia viljatuotteita, ei vehnää, ei ohraa eikä ruista. Jo-

kainen hetken aikaa mielikuvitustaan käyttäessään voi vain kuvitella sitä kirjoa, mihin kaikkiin ravintoaineisiin, ruokiin, puolivalmisteisiin jne. kuuluu jossakin muodossa vehnä, ohra tai ruis. Nykytietämyksen mukaan aikuiset keliakikot voisivat nauttia hyvin pieniä määriä kauraa erittäin tarkassa lääkärin valvonnassa.

Keliakikot joutuvat korvaamaan kotimaiset viljatuotteet riisillä, maissilla, tattarilla, jotka lienevät niitä yleisimpiä. Nämä ovat kaikki tuontitavaraa. Ne ovat siitä syystä erittäin kalliita. Ne ovat kalliita myös sen takia, että sairaus on diagnostisoituna kuitenkin vielä Suomessa sen verran harvinainen, että tällä hetkellä arvioidaan Suomessa olevan noin 15 000 tätä sairautta potevaa henkilöä.

On esitetty arvioita, että sairaus saattaa olla piilevänä huomattavan suuressa määrässä suomalaisia, paljon suuremmassa määrässä. Sen diagnostisointiin ei ole riittävästi paneuduttu. Itse asiassa koko sairaus ensimmäisen kerran löydettiin vasta joskus 50-luvulla. Sitä ennen nämä potilaat, keliakiaa sairastavat, luettiin noin ylimalkaan erilaisista vatsakivuista tai muista vastaavista, nivelsäryistä, keuhkoinfektioista ja muista kärsiviin. Tämä on siinä mielessä myös hyvin salakavala sairaus, että se saattaa ilmetä erilaisina yleisoireina, joiden syytä on hyvin hankala jäljittää. Hyvin harva lääkäri myöskään osaa tämän sairauden kuvaa hahmottaa niin, että osaisi oitis antaa oikeata apua ja johtaa oikeille jäljille.

Joka tapauksessa tämän dieetin ongelma ei ole ainoastaan se, että keliakikko ei voi turvautua yleensäkin valmisruokiin. Erityisruokia valmistetaan hyvin vähän. Tuoteselosteet ovat niin puutteellisia, että keliakikko sen sijaan joutuu hyvin usein tekemään sinapista alkaen kaiken kotona. Se on paitsi aikaa kuluttavaa myös tavattoman kallista.

Muistutan edelleenkin siitä, että raaka-aineet ovat useimmiten tuontitavaraa ja niin pienissä pakkauksissa ja määrissä, että niiden hinnat ovat tavattoman kalliita. Pieni näkkileipäpaketti, joka on huomattavasti pienempi kuin normaali näkkileipäpaketti, voi jo maksaa 20—30 markkaa, yhtenä esimerkkinä.

Välillä annettiin ymmärtää, että asia voitaisiin hoitaa esimerkiksi tulleva muuttamalla tai näiden tuotteiden verotusta muuttamalla. Asia on ollut esillä moneen kertaan eduskunnassa, eri valiokunnissa, myös valtiovainvaliokunnan verojaostossa niinä kausina, kun olen itse siellä ollut. Kun näitä laskelmia on tehty, on todettu, että

poistamalla kaikki tullit tai muut verot, joita mahdollisesti tuotteilla on, tuotteen loppuhintaan ei poistoilla loppujen ole lopuksi kovin suurta vaikutusta. Eikä tietenkään kukaan pysty takaamaan, että verojen tai tullien poistamiset loppujen lopuksi menevät lopputuotteen hintoihin, koska, niin kuin sanoin, tuotteiden käyttäjiä on sen verran vähän. Näitä tuotteita ei kaikista normaaleista elintarvikeliikkeistä edes saa ja niissä suurimmissakin, joista saa, valikoima on erittäin kapea. Kauppiaat ilmeisesti arvioivat, että heidän täytyy saada niistä myös poikkeuksellisen suuri kate.

Verottaja on katsonut, että tämä ei oikeastaan ole verottajan ongelma. Monet valittavat, että mitään verohuojennuksia ei näistä saa, vaikka se periaatteessa voisi olla mahdollista. On ymmärrettävää, että Kela ei lääkekuluina korvaa ruokia ja kun keliakikot eivät myöskään katso olevansa vammaisia, niin he eivät myöskään tule vammaispalvelulain piiriin. Tämä on ongelma, johon ei ole toistaiseksi löydetty ratkaisua.

Sen ohella, että keliakikön normaali ravinnonsaanti tulee huomattavan paljon kalliimmaksi kuin henkilön, joka pystyy tavanomaisella tavalla nauttimaan normaaleja ravintoaineita, haluaisin kiinnittää myös huomiota niihin ongelmiin, jotka keliakikolle syntyvät siitä, että tuotemerkinnät eivät ole riittäviä. Tiedän tapauksia, joissa keliakikko on esimerkiksi vitamiinitabletteja nautittuaan saanut vakavia oireita siitä, kun hän ei ole tiennyt, että vitamiinin kuorikerroksessa saattaa olla vehnää. Sehän on tavanomainen B-vitamiinin lähde muun muassa. Tiedän, että apteekkien on hyvin vaikea saada selvää lääkkeiden sisällöistä. Lääketehtaiden tiedottajat eivät tiedä niitä. On tapauksia, joissa pitää mennä tehtaalla lääkkeen reseptin valmistajaan saakka ennen kuin voi varmistua siitä, onko lääkkeessä gluteenia vai ei. Näitä on asiaa tuntemattoman tavattoman vaikea hahmottaa, koska lääkkeen reseptissä gluteeni saattaa olla nimellä lakritsi. Sehän on tavallinen komponentti esimerkiksi yskänlääkkeissä. Lakritsi puolestaan sisältää viljan gluteenia.

Aivan samalla tavalla kuin ravintoaineiden tuoteselosteet tehdään niin, että niissä kerrotaan, että sisältää sinappia, sisältää majoneesia, niin hyvin tarkkaa dieettiä noudattavan on vaikea tietää sattuko tämä osa sisältämään valmistusaineena jauhoa. Tuoteselosteet ovat myös epäselviä siltä osin, että niissä saattaa olla epätarkasti mainittuna: sisältää soijaa. Kun lukee alkuperäisen tuoteselosteen, josta tavallinen kuluttaja tie-

tysti lukee suomenkielisen käännöksen, tai lukee rinnalla ruotsinkielisen tuoteselosteen, voikin havaita, että tuote sisältää soijakastiketta. Soijakastike puolestaan useimmiten sisältää vehnää. Nämä ovat niitä ansoja, joihin hyvin usein keliakikön ravinto-ongelmissa päädytään. On tavattoman kallista, vaikeaa ja aikaa vievää selvittää kaupan tuoteviidakosta sillä tavoin, että voi varmistaa, ettei hyväuskoisuuttaan tule nauttineeksi jotakin sellaista, josta aiheutuu useiden kuukausien vaikeita oireita.

Arvoisa puhemies! Toivon, että niin eduskunnan valiokunnat kuin asianomaiset ministeriötkin kuitenkin ponnistelisivat miettiessään, millä tavalla tähän ongelmaan voitaisiin löytää asiallinen ratkaisu. Viime kädessä puhutaan nyt eläimen kustannusten kalleudesta, ravinnon kalleudesta. Kuten puheenvuoroni alussa mainitsin, tämä sairaus on myös perinnöllinen. Se ei välttämättä siirry kaikkiin perheenjäseniin, mutta samassa perheessä voi kuitenkin olla useita keliakiaa sairastavia, joten koko perheen mittakaavassa näillä elinkustannusten eroilla on jo erittäin suuri merkitys.

Ed. Lahtela: Arvoisa herra puhemies! Ed. Hämäläinen varmasti parhaana keliakiaa tuntevana asiantuntijana kertoi niistä ongelmista, mitkä tuossa sairaudessa esiintyvät, ja vaikeuksista monissa valinnoissa. Minä itse tein tästä toivomusaloitteen ajatellen sitä, että tämä parhaiten kuitenkin kuuluisi sairausvakuutuslain puolelle, koska kysymys on sairaudesta. Tietysti se on noppailua, mihin se kuuluu, onko se vammaisuutta, sairautta, mistä tämä korvataan. Kysymys on minusta vain siitä, että siihen pitäisi löytää ratkaisu. Näiden henkilöiden osalta se on kuitenkin todennäköisesti koko eliniän jatkuva lisäkustannus kuten mistä hyvänsä sairauksista, jotka ovat korvattavia. Tämä on monille pienituloisille suuri kysymys. Ed. Hämäläiselle se ei todennäköisesti olisi niin suuri kysymys, koska hänellä on suhtkoht hyvä palkka tällä hetkellä. Siinäkin voisi ajatella harkintaa. Niin kuin tässä on puhuttu monista näistä asioista, että kun köyhyyttä, kurjuutta jaetaan, vähii rahoja, niin pitäisi olla sellaista tarveharkintaa, saavatko korvauksen kaikki, jos tähän joskus tullaan tekemään joitakin uudistuksia.

Sairausvakuutuslain mukaiset lääkkeiden korvaukset ovat aika suuria, mitä näistä joudutaan maksamaan. Tässä on tietysti hintalautakunta, joka valvoo ja määrittää hintoja. Mutta

kun tehtaasta lähtee lääke ja se myydään, niin se ero on hurjan suuri. Toivoisi, että sitä katetta voisi pienentää jollakin tavalla.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Lähtökohta lain muutokselle on siinä, että lääkkeiden tukkuhinnat ovat nousseet Suomessa vuosi vuodelta. Lääkkeiden hinnat ovat nousseet jopa enemmän kuin Länsi-Euroopassa ja sitä asiaa ei ole saatu pidettyä aisoissa. Lakimuutoksen tarkoituksena on, että sairausvakuutuksen lääkekustannusmenojen kasvu hillitään, lääkkeiden korvausperusteiksi vahvistettavat tukkuhinnat vahvistetaan jatkossa määräajaksi ja että uusia lääkkeitä voitaisiin ottaa erityiskorvattaviksi pääsääntöisesti vasta kahden vuoden kokeiluajan jälkeen. Tämä saattaa joissakin tilanteissa olla epäviisasta varsinkin silloin, kun uusi lääke on tehokas ja on todettu jo pitkän tutkimusajan kuluessa hyväksi. Sairauksien hoidon kannalta on tietysti tärkeää, että asiaa katsotaan kokonaisvaltaisesti, otetaan huomioon eri ratkaisujen kokonaistaloudelliset vaikutukset. Mikäli lääkkeissä säästetään, voidaan aivan hyvin jossakin muussa hoitomuodossa menettää. Vaikkakin lakiin jäi nyt poikkeustaus, sitä tuskin tässä kovin paljon tullaan käyttämään.

Minusta on erittäin hyvä asia, että käyttötarkeituksiltaan vielä vakiintumattomien ja hoitokustannuksiltaan merkittävien lääkkeiden osalta tehdään periaatepäätös ja pysyvä järjestelmä, vaikkakin vasta vuoden 1999 alusta.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa herra puhemies! Uskalsin pyytää tämän puheenvuoron vasta, kun ed. Ihamäki oli aloittanut. Tämä lääketieteellinen aspekti on nimittäin sen kaltainen, johon on vähän vaikea puuttua näin maallikkona, mutta minusta oli mukavaa, että ed. Ihamäki tavallaan lavensi tämän asian. Pyydän oikeastaan anteeksi ed. Hämäläiseltä, kun tämä keliakiapulma ei minulle ihan avautunut. Se on varmasti tärkeä kysymys, mutta lainsäädäntöhän ei tietenkään voi lähteä yhdestä taudista tai yhdestä lääkkeestä, vaan se on semmoinen kokonaiskysymys. Tässä mielessä minusta oli erittäin tärkeätä, että ed. Ihamäki palautti tämän asian sille sanoisinko asteelle, joka lainsäädännössä noin loogisesti tulee olella.

Ed. Rauramo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Minäkin rohkaistuini tässä, kun ed. Kekkonenkin, vaikka en asiasta tiedä mitään. Täällä muutamia vuosia sitten puhuttiin muun muassa keliakian hoidosta ja oli aika laajakin keskustelu eduskunnassa. Muistan silloin todetun, että kotimaisella tuotannolla voidaan tarjota tällaisia ruoka-aineita, joita keliakiaa sairastavat tarvitsevat erityisravinnokseen. Muun muassa tattari, josta silloin puhuttiin, on sellainen, jota kannattaisi viljellä ja muuta. Sitä vain pyritään aina tuonne Kelan kassalle näissä korvauskysymyksissä, vaikka asia olisi hoidettavissa muutenkin. Jos yhteiskunnassa haluttaisiin ja otettaisiin tällaisen yhden ryhmän asia tietyllä tavalla yhteiskunnan holhoukseen ja ryhdyttäisiin kotimaassa tällaiseen ruokavalioon tarvittavia aineksia, esimerkiksi jauhoaineksia, kasvattamaan, niin tulisi huomattavan halvaksi siihen verraten, mitä se maksaa tänä päivänä. Tattarin kasvatusta ei juuri ole lainkaan. En ole oikeastaan koskaan nähnyt tattaripeittoa. Sanotaan, että se on jossakin vaiheessa oikein kaunis katsellakin, mutta niistäkin vaan puhutaan, ei toteuteta.

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Haluan vielä todeta, että itse asiassa keliakia on tässä laissa sivujuoksu. Periaatehan on ollut, että ruokavaliota ei sairausvakuutuslain mukaan korvata. Kun tässä nyt on kysymys keliakiasta, niin voi ihan hyvin todeta, että vastaavaa voi vaatia monen muun sairauden, esimerkiksi diabeteksen osalta. Diabeteksessä on ruokavalio erittäin tärkeä hoitomuoto myös. Ehkäpä tässä pelätään, että tilanne karkaa käsistä kaikkienensa.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Juuri näin olen kuullut, että tästä on kysymys. Mutta olisin vielä ed. Aittoniemen puheenvuoron innoittamana todennut, että ihan riippumatta siitä, missä tattari kasvaa, tästä dieetistä tulee erittäin kallis, koska riippumatta siitä, mitä vilja on maksanut, missä se on kasvanut, niin esimerkiksi leivän leipominen keliakikoille edellyttää kokonaan erillisiä tiloja leipomoissa, aivan erillistä prosessia. Niitä ei voi tehdä samassa prosessissa kuin normaali leipä tehdään, koska tilan pitää olla puhdas viljaproteiinista, jota tavallinen vilja sisältää.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Hallituksen esitys laiksi vakuutustarkastuksen kustantamisesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys 151, 224/1997 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 26/1997 vp

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 26.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Lakialoite laiksi lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden koulumatkatuesta annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 119/1997 vp (Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk ym.)

Ensimmäinen varapuhemies:
Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Sen lisäksi, mitä lakialoitteen perusteluihin on kirjattu, haluan saatesanoiksi todeta vielä seuraavaa:

Hallituksen valmistuttama ja voimaan tullut laki on pääpiirteissään oikean suuntainen. On täysin hyväksyttävää, että koulumatkakorvaus siirrettiin Kelalle opintotuen rinnalle. Suomalaisen koulutuksellista tasa-arvoisuutta korostavan koulutuspolitiikan mukaista on, että peruskoulun jälkeistä koulutusta suunniteltaessa otetaan huomioon opiskelijoiden erilaiset opiskelusuhteet ja mahdollisia esteitä pyritään kaventamaan. Tämä on nimenomaan yhteiskunnan ja valtion velvollisuus.

On korostettava, että ilman julkisen vallan toimenpiteitä koulutuksellinen eriarvoisuus repeäisi niin suureksi, että nykytilanteesta siitä muodostuisi todellinen este niin ammatillisille kuin lukio-opinnoillekin.

Mitä tulee, arvoisa puhemies, nykyisin voimassa olevan lain yksityiskohtiin, niissä on joitakin korjaamista kaipaavia pykäläiä. Laki ohjaa

nyt liiaksi oppilaita varsinkin kaupunkien liepeillä kaupunkikouluihin ja suorastaan edistää tätä. Jotta maalaiskuntien lukiot ja ammatilliset oppilaitokset eivät joutuisi tässä mielessä epäsuosioon, tulisi lain 3 §:ää korjata, kuten tässä on esitetty. Kyseisestä muutoksesta koituisi valtiolle vain vähäisiä kustannuksia, ja jos kustannussäästöjä haluttaisiin ryhtyä noudattamaan nykyistä enemmänkin, laki voisi olla tarveharkintainen. Sitä ei kuitenkaan tässä aloitteessa esitetä, mutta uskoisin, että tarvittaessa selkeä ja oikeudenmukainen tarveharkinta hyväksyttäisiin laajamittaisestikin näissä taloudellisissa oloissa ja korkean verotuksen alla.

Ed. Kekkonen: Herra puhemies! Sain inspiraation herra puhemiehestä. Olemme samasta vaalipiiristä ja siellä on ammattikorkeakoulu, joka on tällä hetkellä väliaikainen. Tämä vähän löyhästi liittyy käsiteltävään asiaan, mutta on kuitenkin sama asia.

Kun on väliaikainen ammattikorkeakoulu, niin on tavattoman suuria pulmia opiskelijoilla sillä tavalla, että väliaikaisen korkeakoulun opiskelijoita kohdellaan hiukan eri tavalla kuin jo vakiintuneen korkeakoulun opiskelijoita. Se liittyy jossain määrin siihen asiaan, mistä ed. Isohookana-Asunmaa puhui, mutta noin laveamminkin niin, että olen saanut tietooni sen kaltaisia seikkoja, että kun väliaikaisessa korkeakoulussa opiskellaan, niin ne edut, jotka tulevat normaalisti niin sanotusti ammattikorkeakoulun piikkiin, eivät onnistukaan. Minusta on hiukan kohtuutonta se, että opiskelijan täytyisi ikään kuin tehdä valinta sen mukaan, onko kyseessä väliaikainen korkeakoulu vai normaali korkeakoulu, joka toimii niin, että hän saa ne edut, mitkä opiskelijalle tulevat.

Herra puhemies! Tämä liittyy lievästi, löyhästi siihen, mitä ed. Isohookana-Asunmaa sanoi, mutta kuuluu kuitenkin siihen samaan asiakokonaisuuteen. Sen tähden tohdin tämän puheenvuoroni käyttää.

Ed. Korteniemi: Arvoisa herra puhemies! Ed. Isohookana-Asunmaan lakialoite on kannatettava, mutta se jää minusta sikäli puolitiehen, että se ei poista tähän lakiin sisältyvää suurinta ongelmaa. Tarkoitin opiskelijoille säädettyä omavastuusuutta, joka on noin 300 markkaa kuukaudessa ja vuositasolla noin 3 000 markkaa. Varsinkin jos perheestä on lukiossa tai ammatillisessa koulutuksessa useampia oppilaita, summa kasvaa kohtuuttoman suureksi.

Kun koulumatkatukeen oikeutetut oppilaat asuvat kunnissa syrjäisillä alueilla, siitähän seuraa ilman muuta, että heidän kotinsa sijainnista aiheutuu paljon muitakin lisäkuluja. Siksi minusta olisi oikein ja kohtuullista, että koulumatkatukeen ei sisältyisi omavastuuosuutta vaan tuen kustannukset hoidettaisiin valtion ja kunnan toimesta. Tämä toisi tasa-arvoa kaikkien lukiolaisten ja ammattikoululaisten kesken. Muistutan, että aikaisemmin ennen kuin nykyisin voimassa oleva laki koulumatkatuesta säädettiin, kunta maksoi tuen kokonaan ja sai siihen valtionosuutta. Minusta näin pitäisi olla nytkin.

Eräät kunnat ovat oma-aloitteisesti alkaneet maksaa omavastuuosuuden. Tämähän jo kertoo sen, että kunnissa on omavastuuosuus koettu kohtuuttomaksi. Yhtenäisen käytännön saamiseksi tarvittaisiin muutos lakiin.

Ed. Isohookana - Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Korteniemen esille ottama asia on aivan oikea ja hyvin perusteltu. Syy, minkä takia sen mukaisesti kyseistä lakialoitetta ei ole tehty, on yksinkertaisesti realiteetti- ja kustannuskysymys, koska itsekin tiedän sen, että tässä valtiontaloudellisessa tilanteessa useitten kymmenien, jopa satojen miljoonien markkojen uudistukseen — ainakin kymmenien miljoonien markkojen uudistukseen — ei ole reaalisesti varaa. Kyseinen lakialoitte- muutos poistaisi kuitenkin pieneltä osin sitä eriarvoisuutta, mikä tällä hetkellä on aivan selvästi kaupunkien lievealueilla asuville opiskelijoille syntymässä. Toisaalta tämä lakialoite poistaisi myös sen ongelman, mikä on hyvin pitkämatkai- silla opiskelijoilla, kun tässä ehdotetaan kumot- tavaksi 5 §:n 3 momentti, joka koskee juuri näitä yli 100 kilometrin päässä asuvia opiskelijoita.

Ed. Lahtela: Herra puhemies! Periaatteil- taan lakialoite on kyllä hyvä monessakin mieles- sä, koska tässä puututaan tavallaan siihen eroon, jos asuu maaseudulla tai kaupungissa. Tällä luotaisiin vähän enemmän tasapuolisia mahdolli- suuksia siinä mielessä, että se välimatka ei tekisi niin isoa lovea sen perheen talouteen, josta lapsi käy koulua.

Se on oikein hyvä ja kannatettava ajatus, mitä ed. Isohookana-Asunmaa puhui tarveharkin- nasta. Se on realiteetti. Vaikka tässä ei todeta- kaan sitä kirjallisesti, hän suullisesti näin totesi. Kaikissa näissä asioissa pitäisi ottaa se huo- mioon.

Sen sijaan mitä ed. Korteniemi totesi siitä, että

omavastuu pitäisi poistaa, minusta se kuuluu siihen tarveharkintaan siinä mielessä, että jos on köyhä perhe, jolla ei ole varaa maksaa, sieltä pitää poistaa omavastuut, koska se ei taas olla esteenä sen köyhän perheen lapsille, että ei pysty maksamaan matkoja. Siltä puolen pitää vaikka omavastuu poistaa, mutta kenellä on varaa mak- saa, se maksaa vaikka isommankin omavastuun. Näinhän se pitää ajatella. Sen lapsen etu tässä on kysymyksessä. On katsottava sen perheen osalta: kenellä maksukykyä on, se hoitaa ne velvoitteensa.

Ed. Korteniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Lahtelalle toteaisin, että en minä ainakaan kannata tässä tarvehar- kintaa.

Kiinnitän huomiota siihen, että lukio-opiske- lussa ei ole mitään muuta omavastuuta. Toisin sanoen niillä, jotka kulkevat koulun vierestä, ei ole minkäänlaisia omavastuuosuuksia. Miksi näille, jotka asuvat syrjässä, on sitten erikseen asetettu koulumatkatukeen tällainen omavas- tuuosuus?

Ed. Isohookana - Asunmaa (vas- tauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On juuri näin kuin ed. Korteniemi sanoi. Itse asiassahan tämä omavastuu on eräänlainen lukukausimak- su, joka nyt sitten kohdistuu vain tietyille opiske- lijaille, niille, joilla tätä kuluu on.

Kyllä minä olisin valmis, vaikka tähän lakiesi- tykseen en ole sitä kirjoittanut, harkitsemaan tar- veharkintaisuutta, jos tarveharkintaisuudella sit- ten voitaisiin mennä siihen, että joiltakin eli hy- vin pienituloisilta ja monilapsisilta perheiltä omavastuuosuus kokonaan poistettaisiin. Siitä syystä tämän äsken sanoin. Olen sitä mieltä, että esimerkiksi suurituloinen perhe, jolla on yksi lap- si, varmasti pystyy tämän lapsen kouluttamaan vaikka millä tavalla ilman julkisen vallan tukea, mutta eri tilanne on sitten pienituloisilla perheil- lä. Nimenomaan tällaiset syyt eivät saisi olla es- teenä opiskelulle. Siitä kai lienemme tässä maas- sa vihdoinkin pitkän aikaa olleet yhtä mieltä. Mutta valitettavasti nykyinen hallitus on ryhty- nyt koulutuksellista eriarvoisuutta lainsäädän- nöllä toteuttamaan.

Ed. Kekkonen: Herra puhemies! Tämä on ollut hyvin tärkeätä keskustelua nimenomaan tasa-arvon näkökulmasta, mutta voi olla, että minulta on jäänyt näkemättä papereista joitakin tärkeitä tietoja. Kuinkahan monta ihmistä tämä

koskee? Ei niin, että tämä lukumäärä olisi nyt olennaista asian suhteen, mutta sillä lailla sillä on merkitystä, että kun tämä on fiskaalinen asia, jolla on siis taloudellista merkitystä, minä ikään kuin avoimesti teen kysymyksen: Kuinka monesta ihmisestä nyt on kysymys? Me periaatteessa voimme olla erinomaisen samaa mieltä, mutta kun tullaan käytännön tasolle, kuinka monesta ihmisestä nyt mahtaa olla kysymys.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Minä huomautan ed. Kekkoselle, vaikka se ei ehkä kuulu sosialidemokraattisiin periaatteisiin, että yksikin ihminen on laulun arvoinen. Toisin sanoen tasa-arvo koskee yhtä ihmistä tai kymmen-tätuhatta ihmistä, näin se on. (Ed. Kekkonen: Saa kai sitä edes kysyä!) — Kyllä, sitä kysyitte, minä vastaan teille.

Keskustalaisessa näkemyksessä on aina ollut se, että yksikään ihminen ei voi joutua epätasa-arvon kohteeksi. Sen vuoksi näitä asioita ajetaan. (Ed. Kekkonen: Aivan samaa mieltä!) — Siinä tapauksessa te tulette näille samoille alkio-laisille linjoille kuin täällä edustetaan. Tässä on teille vastaus, ed. Kekkonen. Ettei kai te nyt edellytä, että jos on alle kymmenentuhatta ihmistä, niitä kohtaan voidaan olla epätasa-arvoisia, ja jos on yli kymmenentuhatta, niitä kohtaan sitten taas toisin?

Ed. Isohökkanen - Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On olemassa erilaisia lukuja siitä, kuinka monta opiskelijaa tämä laki koskee. Kansaneläkelaitos, joka vastaa lain mukaan maksatuksesta, on kirjallisesti ilmoittanut, että jos kilometriraja alennettaisiin 7 kilometriin, se koskisi arviolta 3 000:ta opiskelijaa.

Ed. Karjalainen: Arvoisa puhemies! Aloitteen asiahan koskee paitsi opiskelijoita, minä uskoisin ja luulen, että tässä aloitteentekijälläkin on ollut huolena myös keskusten lähellä olevien lukiodien asema. Tämä ongelma kärjistyy siihen, että seutulippujärjestelmä saattaa suosia keskustojen lukioita lähilukiodien asemesta. Siinä mielessä aloite herättää ihan oikean keskustelun. Onko se ratkaistavissa, niin kuin aloitteessa on esitetty vai esimerkiksi seutulippujärjestelmää kehittämällä, on jo toinen asia.

Ed. Kekkonen: Arvoisa herra puhemies! Sain vastauksen siihen kysymykseen, joka minulla oli.

Jos herra puhemies sallii, ed. Aittoniemelle sen verran, että on vanha sanonta — taitaa olla puolalainen Jerzy Lec, joka on sanonut: ”Osoita pikkusormellasi pikkuporvarille kuuta, niin hän rupeaa tuijottamaan pikkusormeen.” Ed. Aittoniemen kohdalla tapahtui juuri sillä tavalla. Minä yritin käsitellä asiaa periaatteellisenä kysymyksenä. Ed. Aittoniemi leukaili tämän asian tuttuun tapansa tällaiseksi ikään kuin vitsailuksi. Kysymys ei ole siitä, onko näitä ihmisiä yksi, yksitoistatuhatta vai satakymmentuhatta. Kysymys on siitä, että tämä on mitä syvimmissä määrin periaatteellinen kysymys. Sitä minä tarkoitin, ed. Aittoniemi.

Ed. Partanen: Arvoisa puhemies! Minusta tässä laissa on muutakin kuin tämä, mitä nyt on ehdotettu. Tähän liittyy hyvin voimakkaasti myöskin sellaisia opiskelumuotoja, jotka aloitetaan nuoremmalla iällä ja sitten siirrytään aikuis-koulutuksen puolelle jatkokoulutukseen. Nykyinen lainsäädäntö estää matkatukien maksamisen. Tästä on monia esimerkkejä myös Keski-Suomen alueelta, jossa on tapahtunut, että korvaus estetään sen takia, kun laissa on sana ”aikuiskoulutus”. Poistetaan yksi sana sieltä.

Ed. Korteniemi: Arvoisa herra puhemies! Kun ed. Kekkonen ei saanut vastausta siihen, kuinka monta oppilasta kuuluu tähän kaiken kaikkiaan, niin sen pöytäkirjaankin totean: Näitä on kaiken kaikkiaan 40 000, jotka tällä hetkellä saavat koulumatkatukea, eli kysymyksessä on todella suuri joukko.

Ed. Isohökkanen - Asunmaa: Arvoisa puhemies! Ed. Partasen näkökulma, että aikuisopiskelijatkin tulisivat lain piiriin, on minusta sillä tavalla erikoinen, että meillä on kuitenkin voimassa aika hyvä aikuisopintotuki, joka on huomattavan paljon parempi kuin opintotuki ammattikoululaisille taikka lukiolaisille. Siinä mielessä minusta suurin ongelma, kun niukkuudesta puhutaan, on tällä hetkellä nimenomaan perusopetuksessa eikä aikuiskoulutuksessa. Meillä on kyllin rahaa aikuiskoulutuksessa, ja siellä pitäisi minun mielestäni enemmän vahtia, miten tätä rahaa käytetään, eli tehokkuutta lisätä.

Ed. Kekkonen: Herra puhemies! Ihan lyhyesti: Kuulin äsken luvun 3 000 ja nyt sitten luvun 40 000. Sen verran nyt niin sanotusti lainsäätäjänä olisin kiinnostunut, että haluaisin tietää: Kumpi luku on lähempänä totuutta?

Ed. Isohookana - Asunmaa: Puhemies! Siis 40 000 on koulumatkatuen piirissä rajan ollessa 10 kilometriä nykyisen, voimassa olevan lain turvin. Jos lakia muutettaisiin, kuten aloitteessa esitetään, tulisi 3 000 opiskelijaa lisää eli yhteensä 43 000.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

10) Lakialoite laiksi taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite 122/1997 vp (Reino Laine /vas ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettisiin sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Laine: Arvoisa puhemies! Ollessani vuosina 1986—1991 valtion säveltaidetoimikunnan jäsenenä ja vuosina 1991—1992 toimikunnan puheenjohtajana sekä samaan aikaan taiteen keskustoimikunnan jäsenenä opin tämän kuuden vuoden aikana monta asiaa.

Yksi merkittävimmistä kokemuksista oli, kuinka tärkeä ja tarpeellinen maamme apurahajärjestelmä on. Lyhytaikaiset apurahat ovat tärkeitä ja kannustavia nuorille taiteenharjoittajille ja pitempiaikaiset apurahat täysin välttämättömiä jo taiteellisen huipputason saavuttaneille taiteilijoille. Säveltäjät, kirjailijat, kuvataiteilijat, näyttelijät, tanssijat, muusikot, elokuvatyöntekijät ym. taiteen harjoittamisen työkseen valinneet joutuvat jossain elämänsä vaiheessa tilanteeseen, jossa taiteellisen tason ylläpitäminen on kokopäivätoimista työtä. Siinä ei jää enää aikaa säveltellä iskelmiä tai tuhlailta suurinta osaa päivästä leivän hankintaan.

Olen itsekin menneiden vuosien aikana nauttivat valtion apurahoja, muistaakseni kahdeksan yhdeksän vuotta, ja omakohtaiset kokemukset vahvistavat muiden taiteilijoiden kertomuksia apurahajärjestelmän tarpeellisuudesta. Taiteen harjoittaminen on elinikäistä oppimista, josta ei saa säännöllistä palkkaa, ja pitkäaikainen apuraha mahdollistaisi taiteellisen luomistyön pitkäjänteisen harjoittamisen. Sitä paitsi nämä pitkä-

aikaiset apurahat olisivat ensi askel taiteilijapalkkaan, josta on ollut jo kauan puhetta.

Arvoisa puhemies! Vuonna 1994 säädettiin laki, jolla taiteilijaprofessoreiden viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annettua lakia muutettiin muun muassa siten, että pitkäaikaisista 15-vuotisista taiteilija-apurahoista luovuttiin. Tällä oli äsken juuri edustaja, joka ne ministerinä poisti, mutta hän katosi tästä salista saman tien.

Lain muutoksen motiivina oli osaltaan lama-vuosina taidehallintoon kohdistettu populistinen kritiikki, että apurahojen saajat eivät tuota taidetta riittävästi. Toisaalta taiteen tekemisen projektiluontoisuuden korostamisessa näkyi ajan-kohdalle tyypillinen taiteen tuottamisen rinnastaminen yritystoimintaan. Monilla taiteen alueilla rinnastus on kuitenkin perusteeton, koska monissa tapauksissa taiteen harjoittaminen perustuu pitkiin ajanjaksoihin eikä siihen välttämättä liity sellaisia arvoja, jotka olisivat muunnettavissa kaupallisten markkinoiden tuotteiksi. Pitkäjänteiselle taiteen tekemiselle on luotava myös aineelliset perusehdot. Tätä nykyisessä lainsäädännössä ei riittävästi ole otettu huomioon.

Ehdotamme aloitteessa lakia muutettavaksi siten, että nykyisten apurahajaksojen rinnalle luodaan vuosittain kymmenelle eteväksi osoitautuneelle päätoimiselle taiteenharjoittajalle mahdollisuus hakea ja saada 15-vuotinen, pitkäaikainen taiteilija-apuraha. Aloitteen toteuttamiseksi ja välttämättömän lisärahoituksen turvaamiseksi on vuoden 1998 talousarvioon liit-tyen tehty tämän aloitteen vaatima talousarvio-aloite.

Ed. Aittomies: Herra puhemies! Silloin kun ed. Isohookana-Asunmaa oli kulttuuriministerinä ja tätä asiaa käsiteltiin, aivan kuten ed. Laine totesi, täällä salissa olivat muutkin kuin minä sitä mieltä, että jos annetaan kovin pitkiä apurahoja, 15 vuoden apurahoja, se veltostuttaa taiteilijan. Hän katsoo, että elämä on turvattu. Ei hänen tarvitse tuottaa mitään sellaista, joka osoittaa taas tulosta ja sen jälkeen nähdään, että henkilö on jollakin tavalla pysynyt linjassaan ja tuotantokykyisenä. Jos on lyhyitä apurahoja, silloin taiteilijan täytyy yrittää. Sanotaan, että ”perheellisen täytyy yrittää”. Taiteilijankin, jolla on lyhyitä apurahoja, täytyy yrittää ja osoittaa erinomaisuutensa, jotta saisi uuden apurahan.

Jos vielä nostetaan 30 vuoteen taiteilija-apurahat, silloin se on täysin kaputt. Kukaan taiteilija ei pyri mihinkään luovuuteen enää sen jälkeen.

Tämä on nyt tietysti vähän karrikoitu esimerkki, mutta tästä syystä aikanaan näitä aikoja muutettiin, ja olen sitä mieltä, että se pitää vähän virkeänä, kun on hiukan puute oven takana kolistelemassa taiteilijalla. Saattaa olla, että jos hän on liian hyvin syönyt, ei tulekaan taiteen hedelmiä. Kaikki suuret taiteilijat ovat olleet pikkasen nälässä, kun ovat tehneet suuria taideteoksiaan, ainakin alkuvaiheen taideteoksiaan, ed. Laine.

Ed. L a i n e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sanoisin niin, ja minä voin sen esittää tässä, että kun minulla on nuottipaperi ja minä rupean kirjoittamaan tähän kappaletta, siinä vaiheessa, kun minulle tulee nälkä, siitä ei tule minun omaehtoista taidettani. Sama koskee tyhjää kangasta, mihin minä rupean piirtämään tai maalaamaan kuvaa. Heti kun nälkä alkaa kurnia, siitä tulee kaupallinen tuote.

Kysymys on siitä, että saataisiin turvattua taide, koska kulttuuri on tämän pienen maan suurin voimavara. Tämän maan pitää myös tuottaa taiteilijoita, ja tämä on hyvä tapa heitä saada aikaan. Jos ajatellaan kuvataiteilijoita tai säveltäjiä tai vaikkapa kuvanveistäjiä, ei heitä hetkessä synny.

Minä väitän, että siitäkin huolimatta, että jollain on nälkä ja menee huonosti, syntyy taidetta, ei sen takia.

Ed. K e k k o n e n : Herra puhemies! Olisi mukava, jos tätä keskustelua olisi käymässä isompi joukko kuin meitä tällä hetkellä täällä on.

Minä hiukan hätkähdin ed. Aittoniemeä, joka on esiintynyt kulttuurin koturneilla viime aikoina. Ajatus siitä, että taidetta syntyisi nälästä, on aivan absurdi. Huikein jakso eurooppalaista taidetta tuli Italiasta 1500- ja 1600-luvulla, ja se oli hyvinvoinnin aikaa. Se oli juuri sitä jaksoa, jolloin ihmisillä oli varaa. Oli mesenaattijärjestelmä. Mesenaatteja eivät olleet valtio tai kunta, vaan rikkaat henkilöt. Sana tulee siis Maecenas-nimisestä rikkaasta miehestä alun perin. Tässä mielessä, ed. Aittoniemi, te olette aivan väärässä. Te olette harvoin ollut näin väärässä kuin te olette tässä asiassa.

Mutta kyllä sitten, herra puhemies, minua hiukan askarruttaa tämä 15-vuotisuus. Se on sillä rajalla, ettemmekö elä eläkeajatuksen kanssa silloin. 15 vuotta on sillä rajalla, olemmeko eläketurvan kanssa tekemisissä, ja sekään ei voi mielestäni olla taiteen lähtökohta, se, että ihminen saa apurahan, joka merkitsee hänelle eläkettä. 15 vuotta on juuri niin paljon, että se on mahdollista

tulkita eläkkeeksi. Minä ymmärrän ed. Laineen huolen. Hän on fiksu ihminen ja ajatellut näitä asioita tavattoman paljon. Mutta olen sitä mieltä, herra puhemies, että 15 vuotta on harkitsemisen arvoinen aikaraja ja harkitsemisen arvoinen niin, että sitä pitäisi harkita mieluummin alaskin ylöspäin.

Ed. I s o h o o k a n a - A s u n m a a : Arvoisa puhemies! Ed. Kekkonen otti ihan oikean näkökulman, kun hän peilasi tätä lakialoitetta eläkekään pituuksien puolesta. Minä hämmästelen, että on vielä halua palata vanhaan järjestelmään, ja haluan huomauttaa, että voimassa oleva lakihan ei estä, ed. Laine, lainkaan sitä, etteikö taiteilija, jos hän on huomattavan merkittävä, saa vaikka 25 vuotta yhtäjaksoisesti apurahaa. Ainoa ehtoahan tässä on se, että 5 vuoden välein jollakin tavalla arvioidaan tämän taiteilijan tekemä työ. Uskon tuntevani sen verran kaikkia taiteenaloja, mitä meillä Suomessa on, että viiden vuoden aikana jopa säveltäjäkin saa aikaan jonkin sävellyksen, puhumattakaan kirjailijoista, kuvataiteilijoista, kuten kuvanveistäjistä, jne.

Arvoisa puhemies! Haluan myös hiukan hämmästellä lakialoitteen perusteluita. Minusta ne eivät yksinkertaisesti ole paikkansa pitäviä monesakaan kohdin.

Ed. L a i n e : Arvoisa puhemies! Haluaisin ed. Isohookana-Asunmaalta kuulla, missä kohdin lakialoitteen perusteet eivät pidä paikkaansa.

Mutta itse taiteilijana voin jotain sanoa. Minä itse jaoin näitä, ja sinä aikana, kun minä jaoin, nämä loppuivat, niin että minä en itse koskaan saanut 15 vuoden apurahaa, mutta voin sanoa, että tarvitaan turvallisuuden tunne siitä, että voi taidetta tehdä. Ei taidetta tehdä sillä tavalla, että niitä papereita kirjoitellaan ja teos tulee valmiiksi. Iskelmiä soitetaan ja tehdään tauluja, joita myydään, tehdään liukuhihnalta. Mutta jos katsotaan vanhoja kuuluisia taiteilijoita ja säveltäjiä, niin he ovat miettineet teoksiaan vuosikymmenet ja sitten ovat saaneet muutaman paperille. Siitä on kysymys.

Sitä paitsi voin sanoa vielä ed. Kekkoselle, että tämän apurahan pituus on siitä, kun apurahan saa, loppuelämän, koska se muuttuu sitten myös eläkkeeksi. Samaan aikaan kun ed. Isohookana-Asunmaa oli ministerinä, näitä eläkkeitä myös pudotettiin. Ennen niitä oli 60 muistaakseni. Nyt taiteilijaeläkkeitä on 35, ja on monta muuta asiaa, joita nyt yritetään korjata niitä virheitä mitä silloin tapahtui. En ymmärrä keskustapuo-

luetta, minkä takia laitettiin sellainen kulttuuri-ministeri, jolla yleensäkin ei ole näistä asioista yhtään mitään tietoa.

Ed. K e k k o n e n : Herra puhemies! Toivotavasti keskustelu ei muutu aggressiiviseksi, koska tämä asia on hyvin humaani ja humanistisesti virittynyt.

Juhani Aho sanoi aikoinaan, että nälkä on punikki. Sitä soveltaen ei voi sanoa, että taide on nälkä. Mutta on aivan selvää se, mitä ed. Laine tässä haluaa sanoa, että täytyy olla tietty varmuus siitä, miten taidetta voidaan tehdä. Mikä se keino on? Toistan sen, minkä sanoin äsken, että minua hiukan askarruttaa se 15 vuotta. Se on kovin kovin pitkä aika luovalle ihmiselle monesakin mielessä.

Mutta ihan pikku lisäys tähän, kun tiedämme, että kulttuuri ei ole pelkästään sivellintä tai kynää, jolla tehdään nuotteja, tai kirjoituskonetta. Kulttuuri voi olla myös ruumiinkulttuuria. Minusta, toivon, että en vesitä asiaa, myös huippu-urheilijoiden olisi syytä päästä jonkinlaisen turvan piiriin, koska he ovat tehneet työtänsä ruumiinkulttuurin parissa tavalla, jossa on jouduttu hylkäämään oikeastaan kaikki muu. Sitten, kun se fyysisistä rajoituksista johtuen loppuu, ollaan tilanteessa, joka on vielä vaikeampi kuin kenties niillä ihmisillä, jotka käyttävät sivellintä, nuottipaperia, kirjoituskonetta tai jotakin muuta sel- laista.

Ed. I s o h o o k a n a - A s u n m a a : Arvoisa puhemies! Ed. Laineen kysymykseen tahtoisin vastata siten, että silloin kun lain muutosta tehtiin ja perusteluja haettiin, perusteluina eivät suinkaan olleet, vaikka lakialoitteessa niin väitettiin, esimerkiksi se, että apurahojen saajat eivät tuota taidetta riittävästi, toiseksi se, että taiteen tuottaminen rinnastettaisiin yritystoimintaan, tai kolmantena pitkät ajanjaksot ja sitten kaupallinen markkinointi. Nämä eivät suinkaan olleet perusteena, vaan perusteena oli se, että haluttiin 15-vuotisetkin apurahat jonkinlaisen arvionnin piiriin, kuten kaikki sitä pienemmät ja lyhytaikaisemmat apurahat olivat. Tämä oli pääasiallinen peruste.

Sitten huomauttaisin, että ne, jotka nyt tässä ehdotetaan 15-vuotisen apurahan piiriin, ovat käytännössä huipputaiteilijoita, jotka tällä hetkellä ovat taiteilijaprofessoreita ja saavat sitä kautta tunnustuksen. Muut apurahat ovat pääasiallisesti meidän keskitason ammattitaiteilijoillemme. Olen keskustellut aika paljon suomalais-

ten taiteilijoiden kanssa ja tiedän, että esimerkiksi musiikin puolella huipputaiteilijat eivät ole edes hakeneet 15-vuotisia apurahoja siitä syystä, että he eivät niin pienillä palkkioilla ja palkoilla tulisi yksinkertaisesti toimeen. Heidän vuositulonsa ovat paljon suuremmat, kuten monen muunkin taiteilijan.

Sitten ihan lyhyesti lopuksi, arvoisa puhemies: Huippu-urheilijoille on luotu vastaavanlainen järjestelmä, mutta eläke-etuudet ovat vielä järjestämättä.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Taa- tusti viimeinen puheenvuoro tässä asiassa.

Jos taiteilija-apurahakausi on 3 vuotta, kaksi ensimmäistä vuotta saa lekotella, mutta kolmannen vuoden aikana tulee jo ankarat paineet taiteellisen tuotteen tuottamiseksi, jotta voisi hakea uudelleen apurahaa. Jos apurahakausi on 15 vuotta, niin 14 vuoden kuluttua tulee kiire, mutta silloin ei ole enää tuotantokykyinenkään. Mutta 3 vuoden apurahalla äskeisen perusteella hän tuottaa 5 taideteosta 15 vuoden aikana. Se on aivan selvä asia ja tämän täytyy olla pohjana. Samalla tavalla on urheilijoilla: Jos on vuoden apuraha, yritetään pinkaista niin lujaa kuin ikinä pääsee, että saa seuraavankin vuoden apurahan. Mutta jos on 15 vuoden apuraha, silloin vanha vaari 15 vuoden kuluttua ei pääse enää mihinkään, hyvä, että pääsee kääntymään. Silloin apurahalla ei ole ollut mitään merkitystä.

Ed. L a i n e : Arvoisa puhemies! Itse olen ollut apurahataiteilija ja saanut montakin lyhytaikaista apurahaa, en nyt muista, kestikö sitä kahdeksan vai yhdeksän vuotta, mutta en ole koskaan ajatellut sitä, että teen nyt taidetta tämän vuoden, minkä apurahan olen saanut, kun sain siis yhden vuoden apurahan. Olen ajatellut, että tämä raha auttaa minua ihan normaalin muun työn ohella. Voi olla, että vuoden apuraha on kestänyt minulla viisi vuotta. Se on minulle apu, ettei minun tarvitsisi koko ajan ajatella toimeentuloa. Taiteilijan toiminnasta 10 prosenttia on taiteellista työtä, 90 prosenttia on leivän hankintaa. Jos saataisiin kavennettua täksi väliksi vaikka 30 ja 70 prosenttia, niin se auttaisi. Ei ole tarkoituskaan, että kukaan tulee toimeen pelkästään apurahalla, vaan se on apu työhön. Siinä sanotaan vain näin, että ei saa olla mitään palkattua tointa tai virkaa eli kuu-kausipalkkaista tointa. Kyllä muuten voi tietysti työtä tehdä. Ei kukaan voi elää niin pienellä palkalla.

Ed. K e k k o n e n : Herra puhemies! Tässä ed. Laine puhui kyllä järkeä. Kotikaupunkini suuri poika, taiteilija Juha Watt Vainio sanoi, että apurahaa ei se saa, jazzia ken harrastaa. Näinhän pitkään on ollut. Ed. Laine on tästä loistava poikkeus, että hänellä on ollut mahdollisuus apurahaan.

Mutta ettei keskustelu jäisi kovin yksiuolotteiseksi totean, että on tietysti erilaisia taiteenaloja. Ennen kuin entinen kulttuuriministeri ed. Tytti Isohookana-Asunmaa erotti minut Elokuvasäätiöstä, jouduin perehtymään aika suuresti siihen, mitä on se taide, jota tehdään suurilla volyymeilla. Taide, jossa on pensseli, kangas ja näkymä, joka ikuistetaan, on aivan erilaista taidetta kuin se taide, jossa on elokuvaryhmä, äänittäjät, lavastajat, näyttelijäkuntaa 50—100. Ne ovat kaksi aivan eri asiaa.

Tätä kaavaa, josta me nyt puhumme — tässä hieman kritisoin ed. Lainetta — ei voida näin yksioikaisesti käyttää. Yksi taiteilija voi tehdä jollakin taiteen alalla suurta taidetta. Toinen taiteilija, joka on yksilötaiteilija toki hänkin, voi tehdä suurta taidetta vain niin, että hänen mukanaan on 10—20, jopa 50 ihmistä, jossakin vaiheessa jopa 100. Minusta tämän sinänsä hyvän idean, ajatuksen, josta me nyt puhumme, pikku heikkous on siinä, että se ei tarpeeksi analysoi sitä, että taidetta on hyvin monenlaista ja taidetta tehdään hyvin monista lähtökohdista, myös henkilöiluku mukaan ottaen.

Ed. I s o h o o k a n a - A s u n m a a : Arvoisa puhemies! Kun ajatellaan, miten julkinen valta voisi tukea taiteenharjoittajia, niin meillä on, paitsi taiteilija-apurahat ja taiteilijaprofessorijärjestelmä, kolmaskin järjestelmä, joka täytyy keskustelussa pitää rinnan, ja ne ovat tunnustukset ja tunnustusluonteiset apurahat, niin sanotut Suomi-palkinnot, jotka edelleenkin ovat sellaiseen voimassa kaikesta kritiikistä huolimatta. (Ed. Kekkonen: Niitä on viisi vuodessa!) Niitä on sekä nuorille että varttuneemmille taiteilijoille. Määrä riippuu tietenkin siitä, kuinka paljon kulloinkin halutaan yhdelle taiteilijalle antaa.

Olen sitä mieltä, että ne, jotka ovat oikeutettuja taiteilija-apurahiin, ovat pääasiallisesti taiteen harjoittajia, jotka tarvitsevat apurahaa. Esimerkiksi kirjailija, joka ei saa muualta tuloja, tarvitsee jonkinlaisen valtion taiteilija-apurahan, jotta voi työtensä tehdä ilman nälkää. Mutta jos taiteilija on sellainen, että hän saa koko ajan hyvät tulot, sanotaan nyt vaikka näyttelijä, joka on palkattu teatteriin, niin minusta kyllä on niuk-

kuuden aikana aikamoisesti harkittava, voiko hyvällä, säännöllisellä kuukausipalkalla oleva näyttelijä tulla oikeutetuksi samanaikaisesti taiteilija-apurahan saajaksi. Kun meillä on niin paljon taiteilijoita kuin meillä tällä hetkellä on ja koko ajan koulutus tuottaa lisää, niin yksinkertaisesti niukkuuden aikana valintaa on suoritettava, ja silloin suosittelisin korkeapalkkaisille taiteilijoille tunnustusapurahaa, jotta muut voisivat nauttia taiteilija-apurahaa ja tehdä sen tiimoilta luovaa työtä.

Ed. S a a r n i o : Herra puhemies! Minusta entinen kulttuuriministeri ed. Isohookana-Asunmaa puhui hiukan muunneltua totuutta. Nimitäin eikö koko apurahajärjestelmän ehtona ole se, ettei silloin ole säännöllistä kuukausityötä, kun apurahan? Tässä mielessä tämän luonne on hieman toisenlainen. Minusta ei myöskään pitäisi panna eri taiteenaloja kovin paljon vastakkain, vaan miettiä sitä, että esimerkiksi elokuvataiteessa on monenlaisia eri tehtäviä kuten lavastajat ym. Taiteen kirjo on erittäin suuri. Olisi erittäin hyvä, että eri alojen ihmiset voisivat kehittää itseään ja heillä olisi jokin turva kehitystyössä.

Siinä mielessä pidän puutteena sitä, että kansakunta, jolla on varaa heittää yhden budjetin puitteissa 106 miljoonaa pelkkiä eläkevastuita oopperaan, ei katso voivansa pitää pitkäaikaisempia projekteja vapaiden taiteilijoiden osalta. Se tuntuu aika kummalliselta. Kun ajattelemme sitä laitostunutta kulttuuria, missä elämme, meillä pitäisi toki olla erilaisia järjestelmiä, joilla yksilöt voisivat kasvaa tästä massasta ylöspäin.

Ed. L a i n e : Arvoisa puhemies! Ed. Saarnio jo vastasikin siihen, että ei kuukausi palkattua tointa tietystikään voi silloin olla, kun apurahaa nautitaan, se on selvä. Apurahat koskevat freelancereita, mutta ei tietysti saa myöskään opettaa kuin määrätyn määrän viikkotunteja. Kyllä taiteilija, jolla on apuraha, jää aika vähälle. Eivät hänen palkkionsa ole kovinkaan suuria. Näyttelijöillä on sitä paitsi aika tiukat säännöt, he joutuvat jäämään virkavapaalle teatterista joka tapauksessa, eivät he voi saada myös kuukausipalkkaa, se on ihan selvä.

Tässä on nyt unohdettu kokonaan apurahojen tarkoitus. On puhuttu vain koko ajan rahasta. Kysymys on siitä, että tässä maassa tuotetaan hyvää taidetta ja kulttuuria. Tämä pieni maa tarvitsee taiteilijoita, joita täällä on, ja yritetään tukea heitä mahdollisimman hyvin ja paljon. Monet asiat vaativat pitkäjänteisyyttä, eivät ne

tule muutamassa hetkessä. Sen takia pitempiä-
kaiset apurahat ovat hyvin tärkeitä.

Ed. K e k k o n e n : Herra puhemies! Ensinnäkin on mukavaa, että täällä on sellaisia ihmisiä puhumassa asiasta, jotka ilmiselvästi jotain tästä ymmärtävät, ettei tämä ole sellaista yleistä huutelia, mitä tässä salissa yleisesti ottaen on.

Yhden näkökulman, joka tässä ei vielä ole tullut esiin, haluaisin sanoa. Luultavasti se on itsestäänselvyys kaikille keskustelijoille. Se lähtee tästä 15-vuotisuudesta. Vähän hämäästi sanoin sen äsken, että apurahasta ikään kuin tulee eläke, kun se on 15 vuotta. Yksi todellinen pulma on se, että apurahan ja eläkkeen raja on liian häilyvä.

Tunnen lukuisan määrän taiteilijoita, jotka tulkitsevat apurahan ei niin, että se on apuraha heille sitä varten, että he pystyvät luomaan, vaan että se on tunnustus heidän taiteellisesta työstään. Se on hirveän tärkeä asia taiteilijalle, joka yleisesti ottaen on herkempi kuin me muut, mutta siinä on vaara, että vääristyy se tapa, jolla apurahoja myönnetään, kun kuitenkin kyseessä on veronmaksajien raha. Minulla ei ole siihen mitään kaavaa, mutta vilpittömästi toivoisin, että olisi olemassa jonkinlainen mekanismi, jolla tämä pystyttäisiin paremmin erottamaan.

Ed. Laine tuntee varsin hyvin ihmisiä, joille apuraha on ikään kuin tunnustus elämäntyöstä. Vaikka sen tarkoitus olisi antaa mahdollisuus luoda lisää, he tulkitsevat sen eläkkeeksi. Myönnän, että ei varmaankaan ole mitään kovin helppoa järjestelmää asian ratkaisemiseksi, mutta silloin kun niukoilla rahoilla pelaamme, se on todellinen pulma tällä hetkellä, herra puhemies.

Ed. I s o h o o k a n a - A s u n m a a : Arvoisa puhemies! Ensinnäkin on hyvin miellyttävää, että ed. Kekkonen äsken totesi sen, että täällä henkilöt keskustelevat asiallisesti ja hallitsevat asiansa. Ed. Lainehan äsken juuri ehti moittia minua siitä, että en tunne asioita lainkaan. Siitä huolimatta uskallan osallistua, arvoisa puhemies, keskusteluun.

Vastaan ensinnä ed. Saarniolle niin, että tällä hetkellä voimassa oleva laki on juuri sellainen, ed. Saarnio, että se, mitä äsken esititte, voi toteutua parhaimmillaan ja aidosti, täydellisesti, mitä äsken sanoitte, voi toteutua. Mitään estettä tämänhetkisessä laissa ei ole, ettei voida tehdä juuri niin kuin äsken sanoitte. Taiteilija voi saada 15 vuoden apurahan saamalla kolme viiden vuoden

apurahaa peräkkäin, mutta hän voi saada paljon pidemmänkin apurahan.

Pääasiallinen syy lain muuttamiselle oli se, mihin ed. Kekkonen juuri äsken lopuksi puuttui, eli se, että aiemmassa laissa oli jopa säädetty niin, että 15-vuotista apurahaa ei anneta kuin 45 vuotta täyttäneille. (Ed. Laine: 40 vuotta!) — 45 vuotta täyttäneille, oli aiemmassa laissa, ja kun kävimme läpi, niin tästä oli syntynyt suorastansa sääntö niin, että 44-vuotiaallekaan ei annettu, vaan yleensä annettiin 45-vuotiaalle, jotta sitten 60-vuotiaana pääsisi valtion eläkkeelle. Välillä ei tehty minkäänlaista evaluointia. Olen käynyt, ed. Laine, huolellisena, tarkkaavaisena ja aika ahkeranakin ministerinä läpi hakemuksia ja katsoneet, mikä on ollut käytäntö. Käytäntö valitettavasti oli tämä. Taiteilijat ovat itse murtaneet lakia. Kun tuli lama-aika, niin totta kai haluttiin kaikki samalle viivalle ja saman arvoiseksi. Tässä mielessä paineet lain muuttamiseksi olivat aika korkeat.

Ed. L a i n e : Arvoisa puhemies! Täällä mainittiin Suomi-palkinnot. Kun nyt puhutaan siitä, miten ylimitoitettuja pitkät apurahat ovat, niin voin sanoa heti suoraan, että Suomi-palkinto se vasta ylimitoitettu homma on. Onneksi ministeriö on vähän muuttanut palkintojen jakoa, että niitä annetaan aika monelle ja pienempiä summia, kun aikaisemmin annettiin 200 000 markkaa kymmenelle ihmiselle. Minusta voitaisiin aivan hyvin tästä kahden miljoonan potista ottaa miljoona ja laittaa se pitkäaikaisiin apurahoihin. Minä en ole kuullut yhdenkään suusta, joka on saanut Suomi-palkinnon, että tämä on hyvä systeemi. En yhdenkään muunkaan taiteilijan suusta ole kuullut minkään näköistä hyvää Suomi-palkinnosta. Voin sanoa tämän ihan suoraan.

Sitä paitsi minulla on tässä luettelo taiteilijoista, jotka ovat saaneet 15 vuoden apurahan. Minä en viitsi tätä lukea. Täällä on mielettömiä taiteilijoita. Se, mitä he ovat saaneet aikaan, puhukoon puolestaan. Siitä on kysymys. Ei puhuta vain rahasta, puhutaan taiteen tuottamisesta. Sitä ei voi hirveästi säilöä. Rahaa voi.

Ed. S a a r n i o : Arvoisa herra puhemies! Haluan vielä tähän keskusteluun työntää lusikani sen takia, että minä tunnen joitakin ennen muuta kirjailijoita ja runoilijoita, jotka ovat saaneet apurahoja. Apuraha on merkinnyt heille yleensä sitä, että he ovat pystyneet tekemään jonkin pitkäaikaisen projektin. Jos joku tietää sen, kuinka paljon esimerkiksi runokirjasta tai

kaunokirjallisuudesta teoksesta tällä hetkellä kirjailija nettoaa, ymmärtää hyvin, mistä on kysymys, kun apurahoista puhutaan. Silloin kun on haasteellisia tehtäviä, niin pitkä turvallisuus saattaa antaa hyvinkin mahdollisuuden tehdä kunnollista työtä. Toinen mahdollisuus on kirjoittaa Jalluun ja Kalleen senttausjuttuja, joilla kyllä elää, mutta joita kirjoittaessa on suunnitteen sama tunne kuin niillä ihmisillä, jotka niissä seikkailuissa esiintyvät. Ei se moraalisesti aina kauhean korkeata ole. Tässä mielessä minusta apurahajärjestelmällä tulisi olla nimenomaan pitkiä projekteja suosiva merkitys. Tässä mielessä toivoisin, että tätä keskustelua jatkettaisiin muuallakin kuin tässä salissa. Toivon, että sivistysvaliokunta paneutuu perin pohjin tähän kysymykseen.

Ed. Tykkyläinen: Puhemies! Usean vuoden ajan tätä kysymystä on käsitelty eduskunnassa, Tytti Isohookana-Asunmaan kanssa sivistysvaliokunnassa jo ennen kuin hän oli ministeri. Ministerinä ollessaan Tytti Isohookana-Asunmaa vaikutti omalta osuudeltaan siihen, että saimme taiteilija-apurahan jonkinlaiseen järjestykseen. On todettava myös se, että taiteilijat ovat itse murtaneet tätä apurahajärjestelmää. He ovat halunneet pienempiä summia. Se on valitettavaa sen johdosta, että silloin päättäjät joutuu aika hankalaan asemaan, koska kuitenkin pitää ottaa huomioon myös heidän kannanottoensa, kun päätöksiä tehdään. Sen vuoksi toivoisin, että edustajat, jotka ovat käyttäneet puheenvuoroja, voisivat vaikuttaa myös taiteilijoiden päättäviin elimiin, jotta voitaisiin saada mielekäs järjestelmä, jotta taiteilija-apuraha yleensä olisi riittävän pitkä ja saisimme laadukkaita teoksia niin kirjallisuuden kuin muunkin taiteen osuudelta.

Ed. Kekkonen: Herra puhemies! Tämä on tosiaankin asia, joka herättää ihan oikeita tunteita, ihan tärkeitä oikeita tunteita täällä.

Ed. Laine puhui Suomi-palkinnosta äsken. Minusta Suomi-palkinto on susi. Se on järjetön palkinto. Ei ole mitään mieltä ottaa muutamaa ihmistä, joille pannaan järjetön määrä rahaa. Mutta yhtä kaikki minua hirvittää myös sellainen apurahajärjestelmä, ed. Reino Laine, jota arvostan ja ihailen, minua askarruttaa myös 15 vuoden apuraha. Siihen liittyy sellainen eläkeviivahde, joka ei välttämättä kovin inspiroi semmoiseen luovaan työhön, jota me tässä kaikki nyt haemme.

Jotta tämä ei jäisi vain marisemiseksi, niin yritän, herra puhemies, sanoa sen, että olisi mukava, jos taidehallinto pystyisi kehittämään jonkin sellaisen järjestelmän, jossa apuraha-aika olisi joustava, siis sillä tavalla joustava, että se voitaisiin katkaista tai sitä voitaisiin jatkaa siten kuin tarve on. Myönnän, että tämä on luultavasti mitä hurskain toive, joka luultavasti ei tule toteutumaan koskaan. Mutta pelkään kategorisointia taiteen osalta. Koska taide ei ole kategorisoitavissa, en usko, että myöskään sen rahoitus olisi kategorisoitavissa.

Ed. Laine: Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti. 15 vuoden apurahan tarkoitus on minusta aina ollut suunta kohti taiteilijapalkkaa. Taiteilijat joutuvat tekemään 90 prosenttia työstään harjoitustyötä, kaikkea sitä, mikä ei missään näy, ilman minkään näköistä rahaa. Eli ei kukaan muu, ei raitiovaunukuljettaja tai bussikuljettaja — vaikka minulla ei ole mitään heitä vastaan — mene bussin kuljettamista harjoittelemaan sen jälkeen, kun on työpäivänsä lopettanut. Hän ei mene harjoittelemaan jonnekin, mutta taiteilija tekee sen. Kysymys on siitä palkasta, mitä hän ei saa mistään, mitä hän ei estradilla tee. Siitä on kysymys, siitä työstä, mikä ei missään näy, mutta minkä ansiosta hän sitten joskus pääsee jonnekin näyttämölle tai estradille tekemään omaa taidettaan ja sillä tavalla saa Suomen vähän isommaksi maailmalla kuin se nyt on. Me tarvitsemme pienenä maana paljon osaamista ja taidetta ja kulttuuria, jotta me olemme vähän isompia tuolla muualla maailmassa.

Ed. Isohookana-Asunmaa: Arvoisa puhemies! Onneksi Suomi tunnetaan maailmalla lähinnä juuri huipputaiteilijoista, jotka eivät ole olleet ikinä riippuvaisia taiteilija-apurahoista eivätkä valtion virallisesta taiteilijapalkasta.

Haluaisin aivan lyhyesti todeta Suomi-palkinnosta, että sehän tuli sattumoisin yhdessä tilanteessa, siinä tilanteessa, kun valtiovarainministeriö omalta alaltansa — täytyy muistaa, että sekä lehtimieseläkkeet että taiteilijaeläkkeet eivät olleet opetusministeriön, vaan valtiovarainministeriön hallinnonalalla — oli poistanut ne tyystin. Yhtäkkiä opetusministeriö huomasi, että niitä ei ole olemassakaan, ei ensimmäistäkään taiteilijaeläkettä. Silloin tämä summa, 2 miljoonaa markkaa, joka oli poistettu, kaapattiin opetusministeriöön. Onneksi opetusministeriö onnistui saamaan rahan.

Mistä tulivat Suomi-palkinnot? Ne tulivat itse asiassa siitä, että edellisen ministerin jäljiltä oli opetusministeriössä, kun oli eletty 80-luvun loppua ja 90-luvun alkua, näitä hyviä vuosia, jolloin rahaa oli runsaasti, erään tunnetun kulttuuripiirijä hyvin lähellä olevan korkean virkamiehen suoranainen ehdotus, jonka kiireessä opetusministeriö toimitti valtiovarainministeriölle ja sai puhutuksi silloisen ministeri Viinasen ympäri, niin että tämä raha säilyi.

Minusta Suomi-palkintoja olisi pitänyt kehittää. Niitähän ei ole liioin mitenkään kehitetty, vain erittäin pieneltä osin. Havaitsin, että viime syksynä lehdessä oli täsmälleen samanlainen hakemus, joka ensimmäistä kertaa oman toimikauteni aikana julkistettiin. Ed. Kekkonen on aivan oikeassa, että tätä järjestelmää pitäisi kehittää. Toivoisinkin, että nykyinen kulttuuriministeri vielä ehtisi tuoda muutosesitykset.

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä kuin ed. Tytti Isohookana-Asunmaa siitä, että ne taiteilijat, jotka ovat tasokkaita, pärjäävät kyllä hyvin maailmallakin. Mutta valitettavasti täytyy todeta myös, että on olemassa kuvataiteen alueella aika paljon sellaisia taiteilijoita, jotka tarvitsevat juuri tällaista järjestelmää kuin taiteilija-apurahaa. He ovat vaikeassa tilanteessa, varsinkin nuoret kuvataiteilijat, koska heillä ei ole varsinaista toimeentuloa ja he saavat ansiotuloa vain, kun myyvät taulujaan eteenpäin. Joten heidänkin kohdallaan pitäisi pystyä kehittämään sellainen järjestelmä, että he voisivat myös saada taatun toimeentulon ja voisivat luoda omaa taidettaan. Korjaamisen varaa on paljon.

Mitä tulee Suomi-palkintoon, tämä keskustelu varmaan on myös osa sitä keskustelua, jolla pitää hoitaa tämä asia järjestykseen, niin että Suomi-palkinto saa sen aseman, mikä sillä pitää ollakin. Sitä järjestelmää tulee kehittää. Toivon, että opetusministeriö ja myös valtiovarainministeriö ottaa huomioon jakaessaan seuraavia palkintoja, että ne henkilöt saavat, jotka myös täytävät vaatimukset ja kriteerit.

Ed. Kekkonen: Arvoisa puhemies! Tämä nyt on taatusti viimeinen puheenvuoro, mutta haluan ed. Laineelle, jonka kanssa olen tästä periaatteesta täsmälleen samaa mieltä, vähän filosofisen näkökulman tuoda suhteessa taiteeseen. Ei voida lähteä siitä ajattelusta, minkä olin tulkitsevani hänen puheenvuorostaan, että taiteilijalle pitäisi maksaa siitä, että hän harjoittelee.

Ei raitiovaunukuljettajallekaan makseta siitä, että hän on opetellut ajamaan raitiovaunua, vaan hänelle maksetaan siitä, että hän osaa ajaa raitiovaunua. Aivan samoin, herra puhemies, taiteilijalle pitää maksaa, mutta hänelle pitää maksaa siitä, mitä hän tekee, ei siitä, mitä hän aikoo tehdä.

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitan, että tästä eteenpäin P-painike ei ole käytössä. Puheenvuorot on pyydyttävä kirjallisesti tai seisaalleen nousten.

Ed. Tennilä merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Laine: Arvoisa puhemies! Otetaan esimerkki. Trumpetisti, joka soittaa orkesterissa, ennen kuin pystyy soittamaan äänen ääntä, harjoittelee yksin kotonaan viisi tuntia ja sitten vasta harjoituksissa. Hän tekee sitä työtä täysin ilman minkäänlaista palkkaa. Hänen apuvälineensä on vain niin vaikea, että hän joutuu sen tekemään, mutta siitä hän ei saa palkkaa. Siitä on kysymys. Sen takia taiteilijapalkkasysteemi on hyvä, koska silloin maksetaan siitä, että on hyvä, eikä kysymys ole aina rahasta vaan nimenomaan taiteen tuottamisesta ja miten hyvää se on.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

11) Hallituksen esitys laiksi ulkomaalaisrekisteristä

Hallituksen esitys 206/1997 vp

Hallintovaliokunnan mietintö 23/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

12) Hallituksen esitys laeiksi työttömyysvakuutusmaksusta vuonna 1998, vuodelta 1998 perittävistä palkansaaajan työttömyysvakuutusmaksusta ja työttömyyskassalain 25 ja 30 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Hallituksen esitys 150/1997 vp

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö 27/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

13) Hallituksen esitys kiinteistörahastolaiksi

Hallituksen esitys 77/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 31/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

14) Hallituksen esitys kirjanpitolaiksi ja laeiksi osakeyhtiölain 11 ja 12 luvun ja osuuskuntalain 79 c §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 173/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 32/1997 vp
Lakialoite 39/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies:
Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 20.05.

Täysistunto lopetetaan kello 19.57.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen